

תרבות ישראל ומורשתו

**תוכנית מסגרת לבתי הספר היסודיים
ולחטיבות הביניים
בחינוך הממלכתי הכללי**

**משרד החינוך • המזכירות הפדגוגית • המטה לתרבות ישראל
ירושלים, התשע"ד - 2013**

לאה גולדברג
בארץ אהבתי השקד
בארץ אהבתי מחכים
שבע עלמות,
שבע אמהות,
שבע כלות בשער.
שבע עלמות,
שבע כלות בשער
שבע כלות בשער.

חברי ועדת המקצוע "תרבות ישראל ומורשתו" תשע"א-תשע"ב:

פרופ' בנימין איש שלום, יו"ר הוועדה, נשיא ומייסד בית מורשה בירושלים ויו"ר המכון ללימודי היהדות, אוניברסיטת בר-אילן

פרופ' אליעזר שביד, האוניברסיטה העברית, ירושלים (בדימוס)

פרופ' יובל דרוו, אוניברסיטת תל-אביב

ד"ר חגית הכהן-וולף, המרכז לחינוך יהודי ע"ש מלטון, האוניברסיטה העברית

ד"ר מיכל מושקט-ברקן, היברו יוניון קולג', ירושלים והמרכז לחינוך יהודי ע"ש מלטון, האוניברסיטה העברית

גדעון טרן, מנהל חינוכי, בית הספר הריאלי חיפה

ליסה לוי, מנהלת בית הספר היסודי "יחד", מודיעין

הרב שלום שרון, אוניברסיטת בר-אילן, רב הקהילה קדושי ישראל, קריית גת

ודים קלבייב, מכון הרטמן, מורה ומחנך

צביקה גילת, עוזר ליו"ר הוועדה, מנחה בתי מדרש

ציפי קוריצי, מרכזת הוועדה, מרכזת המטה לתרבות ישראל

חברי ועדת המקצוע "תרבות ישראל ומורשתו" תשע"ב-תשע"ג:

פרופ' בנימין איש שלום, יו"ר הוועדה, נשיא ומייסד בית מורשה בירושלים ויו"ר המכון ללימודי היהדות (לשעבר האוניברסיטה העברית ואוניברסיטת בר-אילן)

ציפי קוריצי, מרכזת הוועדה, מרכזת המטה לתרבות ישראל

פרופ' אליעזר שביד, האוניברסיטה העברית, ירושלים (בדימוס)

פרופ' אריאל פלדשטיין, אוניברסיטת בן-גוריון

פרופ' חמוטל בר יוסף, אוניברסיטת בן-גוריון

פרופ' מנחם הירשמן, האוניברסיטה העברית

ד"ר חגית הכהן-וולף, המרכז לחינוך יהודי ע"ש מלטון, האוניברסיטה העברית

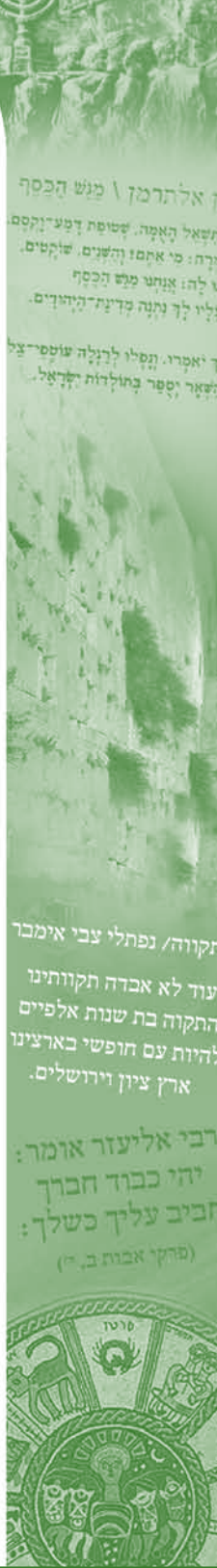
ד"ר מיכל מושקט-ברקן, היברו יוניון קולג', ירושלים והמרכז לחינוך יהודי ע"ש מלטון, האוניברסיטה העברית

הרב שלום שרון, אוניברסיטת בר אילן, רב הקהילה קדושי ישראל, קריית גת

ודים קלבייב, מכון הרטמן, מורה ומחנך

ישראל וילוז'ני, מנהל בית ספר שש שנתי "יצחק רבין", תל-מונד

אילנה מירון, מורה להיסטוריה ותרבות ישראל, חט"ב שז"ר, כפר סבא

צוות הכותבות:

רותי זוסמן, מדריכה ארצית
יעל גרוס-רוזן, מדריכה ארצית
ציפי קוריצקי, מנהלת המטה לתרבות ישראל

ייעוץ:

אריאל אביב, מכון שלום הרטמן
מורן פלג
שלומית רביצקי טור-פז, מנהלת בית המדרש אלול - אלול ואלול (ע"ר)

הטמעה - רפרנטיות המטה לתרבות ישראל במחוזות:

רוחל'ה שחר, מחוז דרום
עדנה בן בשט, מחוז ירושלים ומנח"י
ויקי ניצן, מחוז מרכז
תחיה סופר, מחוז תל-אביב
דני קרן, מחוז חיפה
צוקית שמידט, מחוז צפון
רינת הררי, מחוז התיישבותי

הוצאה לאור: משרד החינוך, גף פרסומים
הפקה: לשכת הפרסום הממשלתית

מהדורה ראשונה - תש"ע, 2011

מהדורה שנייה - תשע"א, 2012

מהדורה שלישית - תשע"ד, 2013

לאה גולדברג

בארץ אהבתי השקד
בארץ אהבתי מחכים
שבע עלמות,
שבע אמהות,
שבע כלות בשער.
שבע עלמות,
שבע כלות בשער
שבע כלות בשער.

אלהרמן | מגש הכסף
שאל האמה. שטופת דמע-נקסם
קרה: מי אקסו והשנים, שקטים.
לה: אנה מגש הכסף
לך נתנה מדעית-היותים.
יאמרו. תסילו לרגלה עוסט-צל
שאר יספר בחולדות ישראל.

תקווה/ נפתלי צבי אימבר
עוד לא אבדה תקוותינו
התקווה בת שנות אלפיים
להיות עם חופשי בארצנו
ארץ ציון וירושלים.

רבי אליעזר אומר:
יהי כבוד חברך
חביב עליך כשלך:
(פרקי אבות ב, י)

תוכן העניינים

6	מבוא
8	"תרבות ישראל ומורשתו": תפיסה רעיונית
12	הכשרה ופיתוח מקצועי
15	סילבוס המקצוע "תרבות ישראל ומורשתו"
18	כיתה ד: בין אדם לחברה
24	כיתה ה: עם וארצו
28	כיתה ו: גיל מצוות - אחריות ומחויבות
32	כיתה ז: זהות יהודית-ישראלית בעולם משתנה
38	כיתה ח: תיקון היחיד וחברה מתוקנת בהגות היהודית והציונית
42	כיתה ט: חזון וייעוד במבחן המעשה

לאה גולדברג

בארץ אהבתי השקד
בארץ אהבתי מחכים
שבע עלמות,
שבע אמהות,
שבע כלות בשער,
שבע עלמות,
שבע כלות בשער
שבע כלות בשער.

מבוא

"תרבות ישראל" היא מכלול המורשת והיצירה היהודית, המכוננת את זהותנו כאומה וכיחידים. מרכזיותה בעיצוב זהות הבוגר של מערכת החינוך באה לביטוי כבר בסעיפיו הראשונים של חוק חינוך ממלכתי, המגדירים את מטרות החינוך בישראל:

1. לחנך אדם להיות אוהב אדם, אוהב עמו ואוהב ארצו, אזרח נאמן למדינת ישראל, המכבד את הוריו ואת משפחתו, את מורשתו, את זהותו התרבותית ואת לשונו;
2. להנחיל את העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל ואת ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. לפתח יחס של כבוד לזכויות האדם, לחירויות היסוד, לערכים דמוקרטיים, לשמירת החוק, לתרבותו ולהשקפותיו של הזולת, וכן לחנך לחתירה לשלום ולסובלנות ביחסים בין בני אדם ובין עמים;
3. ללמד את תולדות ארץ ישראל ומדינת ישראל;
4. ללמד את תורת ישראל, תולדות העם היהודי, מורשת ישראל והמסורת היהודית. להנחיל את תודעת זכר השואה והגבורה ולחנך לכבדם.

(תיקון לחוק חינוך ממלכתי, תש"ס-2000)

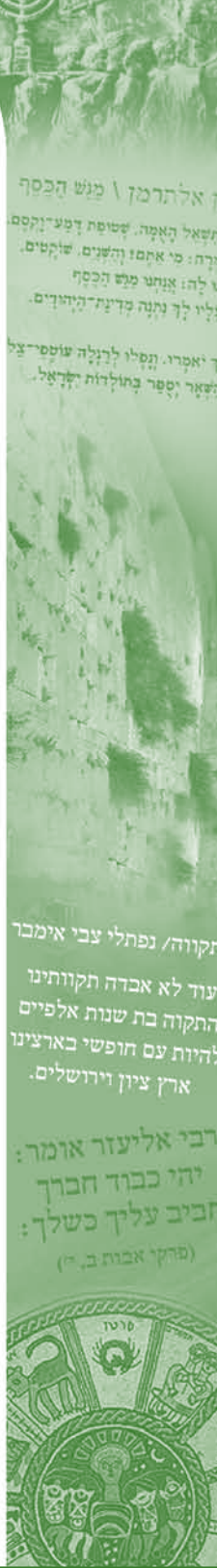
הנהלת משרד החינוך החליטה בתשרי תש"ע (ספטמבר 2009) על פיתוחו של מקצוע חדש - "תרבות ישראל ומורשתו" - כמקצוע חובה, המיועד לכל תלמידי החינוך הממלכתי בכיתות ד-ט.

כתב המינוי של ועדת המקצוע, בראשות פרופ' בנימין איש שלום, קובע את תפקידה כדלהלן:

"הוועדה תתווה מדיניות להוראת 'תרבות ישראל ומורשתו' במערכת החינוך, באמצעות הבניית תכנית לימודים חדשה למקצוע, שיהווה ציר מרכזי לאשכול מקצועות הרוח והיהדות במערכת החינוך ויקיים זיקות גומלין עם תחומי הדעת בתחום זה.

הכוונה היא להביא לשיפור בתחום הוראת היהדות והציונות בהיבטים הקשורים בידע ובערכים, וליצירת רציונל חינוכי ואקדמי מאחד לכל תחומי הדעת הרלוונטיים.

תכנית הלימודים שפותחה, משקפת תפיסה רעיונית ופדגוגית רחבה הכוללת ליבת ידע מאחדת, אשר יוצרת זיקות גומלין פוריות בין תחומי הדעת השונים.

התכנית מבקשת ליצור הקשר רחב לידע הנרכש במקצועות השונים בתחום תרבות ישראל, לעודד זיקות גומלין בין המקצועות, לאפשר הבנת הרצף ההיסטורי והכרת הסוגות הספרותיות העיקריות בנושא, ולקדם שיתוף פעולה בין החינוך הפורמאלי לחינוך הבלתי-פורמאלי.

התכנית מאפשרת לתלמידים להיחשף לחיבורים שלמים וליצירות קלסיות מרכזיות, ולהכיר את העם היהודי בזמננו. כמו כן, היא מאפשרת להבין את משמעותה של המהפכה הציונית ולהכיר את קהילות ישראל בתפוצות. הווה אומר, היא מאפשרת לתלמידים לראות עולם יהודי שלם.

לתכנית מוקצות שתי שעות שבועיות בכל שכבת גיל, והיא מופעלת במערכת החינוך באופן הדרגתי. בשנת הלימודים תשע"ד תימשך הטמעתה בכיתות ה-ח.

בהמשך תורחב התכנית ותחול גם על כיתות ד ו-ט.

לאה גולדברג

בארץ אהבתי השקד
בארץ אהבתי מחכים
שבע עלמות,
שבע אמהות,
שבע כלות בשער.
שבע עלמות,
שבע כלות בשער
שבע כלות בשער.

”תרבות ישראל ומורשתו”: תפיסה רעיונית

המקצוע ”תרבות ישראל ומורשתו” הוא מקצוע ליבה במערכת החינוך הממלכתית, המהווה ציר מרכזי לאשכול מקצועות היהדות והרוח; הוא מקיים עמם זיקות גומלין ומשמש עוגן לפעילויות הפורמאליות והבלתי-פורמאליות של בית הספר בתחומי תרבות ישראל.

המקצוע נועד לאפשר התמודדות עם שאלות זהות ולהעמיק את תחושת ההשתייכות לעם, למדינה ולתרבות ישראל.

תחום הלימוד משקף תפיסה ערכית של מושגי יסוד:

- **תרבות ישראל** היא מכלול המורשת והיצירה היהודית, המכוננת את זהותנו כאומה וכיחידים.
 - **הצינונות** משקפת את אחריותנו כעם למימוש התרבות היהודית וערכיה במדינת ישראל הריבונית.
 - **זהות** מתייחסת למכלול של ידע, מקורות, ערכים, יצירה תרבותית, זיכרון משותף, סמלים, חוויות ואורחות חיים. כל אלה מביאים לתחושת שייכות ומחויבות לכלל; הם מכוננים ומעצבים את התודעה העצמית של היחיד בזיקתו לכלל.
 - **זהות יהודית-ישראלית** מבוססת על מכלול הניסיון והמורשת של העם היהודי ושל המפעל הציוני לדורותיו.
- תכנית הלימודים בתרבות ישראל יוצרת תהליך דינמי רב-ממדי המשלב רבדים הכרטיים, ערכיים, רגשיים והתנהגותיים, הקשורים ביחסי גומלין עם קהילות ועם מעגלי שייכות. תהליך לימוד המקצוע מקשר בין הקניית ידיעות לבין שיח זהות משמעותי וחוויה קהילתית.

מטרות

1. הקניית ידע והתמצאות בתרבות ישראל
2. יצירה של תחושת שייכות ואחריות לעם, למדינה ולתרבות ישראל
3. טיפוח מחויבות מוסרית כלל-אנושית
4. הכרה בכך שיש מגוון דרכים לפרש ולהחיות את תרבות ישראל
5. יצירת פתיחות לעיצוב אורחות חיים המבטאים את תרבות ישראל
6. רכישת כלים לעיצוב השקפת עולם אישית לצד כלים להתבוננות פנימית

יעדים

1. היכרות עם מושגי יסוד ועם רעיונות ומקורות מרכזיים בתרבות ישראל, תוך ראיית הרצף ההיסטורי-לאומי שבו נוצרו, דמויות המופת שעיצבו רעיונות אלה והקשר המתמשך ביניהם; בירור משמעותם של מושגי יסוד אלה בעיצוב מחשבה, ערכים ואורחות חיים.
2. בירור ערכי מוסר אישי וחברתי, השאובים מן המורשת היהודית, מן האתוס הציוני ומתורות מוסר אוניברסאליות; התלמידים יכירו את הקשרים ואת הניגודים ביניהם וילמדו להכיר ולהוקיר ריבוי דעות.
3. פיתוח גישה דיאלוגית בין הלומדים וטיפוח גישה פרשנית כלפי המקורות.
4. חיזוק הפתיחות ויכולות ההקשבה, הביקורת והביקורת העצמית כחלק משיח זהות המקשר בין עולם המסורת והאידיאות לבין סוגיות אישיות ודילמות עכשוויות.
5. דיון במושגים ובערכים העולים מהמקורות; בחירת דרך לביטוי המושגים והערכים הללו באורחות החיים בכיתה, בבית הספר ובקהילה.
6. חיזוק הקשר בין הנלמד ב"תרבות ישראל ומורשתו" לבין תחומי דעת משיקים ויצירת זיקה מפרה ביניהם.
7. שילוב בין לימוד עיוני לבין התנסות חווייתית; לימוד טקסטים מסוגות שונות, עידוד העשרה אמנותית ומוזיקלית, למידה חוץ-כיתתית, סיורים ופעילות העשרה בלתי-פורמאלית במשפחה, בחברה ובקהילה.

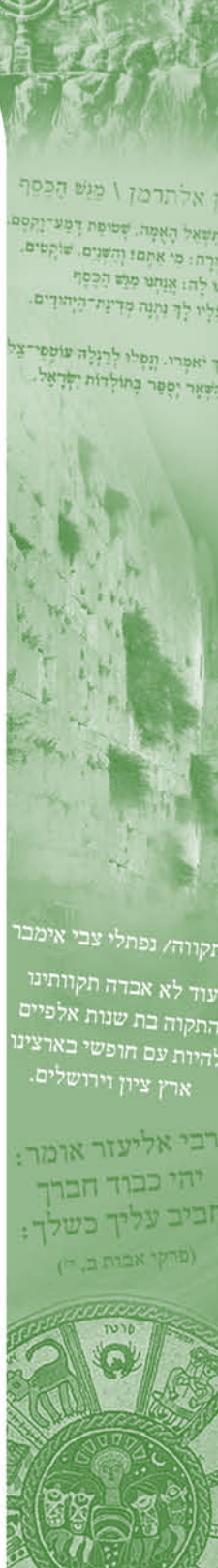
עקרונות מנחים

- להוראת המקצוע מוקצות 2 ש"ש בכל אחת משנות הלימוד. **המקצוע הוא מקצוע חובה.**
- תכנית הלימודים היא סלילנית (ספיראלית) ומקיפה את מערכת החינוך היסודית והעל-יסודית, מכיתה ד ועד כיתה ט.
- התכנית כוללת נושאים מארגנים בכל אחת משכבות הגיל.
- כל נושא שכבתי מכיל תת-נושאים הנגזרים מארבעה צירים מארגנים. בכל נושא יבואו לידי ביטוי הן דגשים נושאים וערכיים, הן תשתיות ידע והן יצירות יסוד.
- לתכנית הלימודים ליבת ידע מוגדרת: נושאים, מושגי יסוד, ערכים, אירועים מרכזיים, ביטויים וטקסטים מכוננים שעל התלמידים להכיר במהלך השנים.

- נקודת המוצא לכל הנושאים היא ערכית.
- התכנית מקדמת היכרות עם יצירות קלאסיות קאנוניות של התרבות היהודית (לדוגמה, משנה, ספר האגדה, סידור, פרקי אבות, רמב"ם: הלכות דעות, הרצל: מדינת היהודים, אלטנוילנד ועוד), אשר יילמדו לאורך השנים בהקשרים של הנושאים המארגנים
- התכנית מקדמת שיתוף פעולה הדוק עם מסגרות החינוך הבלתי-פורמאלי ומעודדת למידה חוץ-בית ספרית (גנים לאומיים, מוזיאונים, טיולים ב"שביל ישראל" וכן הלאה).
- תכנית הלימודים מעודדת שיתוף פעולה בין הגורמים השונים, המעורבים בעשייה החינוכית בתחום החינוך היהודי, בבית הספר: מחנכים, מורים למקצועות היהדות, רכזי שכבה ורכזי חינוך חברתי, הנהלת בית הספר, הורים וגורמים חוץ-בית ספריים.
- מורי התכנית צריכים להתפנות לעבודת צוות ולהכשרה מקצועית.

תהליכים דידקטיים-פדגוגיים

- תהליכי ההוראה-למידה יכוונו להיכרות עם יצירות קלאסיות קאנוניות של התרבות היהודית על-פי עיקרון כרונולוגי, תוך מודעות להקשרים ההיסטוריים, לייחוד הספרותי של המקורות ולאופים הפלורליסטי.
- המקורות יילמדו כיצירות אורגניות ולא באופן לקטני (אקלקטי).
- המקורות יילמדו תוך מתן תשומת לב לפולמוסים, לפרשנויות ולהשפעות ההדדיות בין הטקסטים, בין היוצרים ובין הסוגות (לרבות השפעות מן התרבות הכללית).
- עיון במקורות ספרותיים קלאסיים בגרסתם המקורית ישולב בלימוד מתוך מקורות מעובדים, בהתאם לרמת ההבנה של התלמידים בכל שכבת גיל ובהתאם ליכולותיהם.
- ההגות והמעשה הצינוני יילמדו בזיקה למקורות היהודיים, ויודגש השיח בין היהדות לגוניה לבין הצינונות לזרמיה.
- הלמידה תתמקד בדיונים ערכיים של "הבהרת ערכים" מבלי לכפות אותם.
- הטקסטים הנלמדים יותאמו למיומנויות של התלמידים ולרלוונטיות של התכנים בחייהם.

• תהליכי ההוראה-למידה ישלבו באופן הוליסטי שלושה ממדים:

• הממד הרגשי-חוויתי: למידה מתוך שיח פנימי והקשבה לרוח האדם; למידה המאפשרת יצירת מרחבי הבעה מגוונים

• הממד ההכרתי המושכל (קוגניציה, ידע): למידה המעודדת סקרנות אינטלקטואלית ומטפחת חשיבה מסדר גבוה

• הממד ההתנהגותי: למידה המאפשרת חינוך ערכי פעיל, "מהלכה למעשה"

• תהליכי ההוראה-למידה ישלבו לימוד פעלתני המתאפיין בגישה הבנייתית-חקרנית, בעבודה אישית וקבוצתית, בין-תחומית ועוד:

• תהליכי ההוראה-למידה יקדמו תרבות של שיח - בין התלמיד לעצמו, בין התלמיד לעמיתיו, בין התלמיד לטקסטים; תרבות השיח תקודם באמצעות למידה בית מדרשית (חברותא).

• תהליכי ההוראה-למידה ישלבו אמצעי למידה מתקדמים מתחום התקשוב והלמידה מרחוק.

• תהליכי ההוראה-למידה ישלבו תהליכי הערכה; הערכת הלמידה תתבצע באמצעות הערכה חלופית.

לאה גולדברג

בארץ אהבתי השקד
בארץ אהבתי מחכים
שבע עלמות,
שבע אמהות,
שבע כלות בשער,
שבע עלמות,
שבע כלות בשער,
שבע כלות בשער.

הכשרה ופיתוח מקצועי

בחירת המורים המתאימים והקצאת הזמן להתפתחותם המקצועית הן המפתח לחיבור בין תלמידי ישראל לבין תרבות ישראל.

תפיסת המקצוע כרב-ממדי וכמחייב שיח זהות והשפעה על אורחות החיים בבית הספר צריכה לבוא לידי ביטוי בהכשרת המורים ובתהליכי הפיתוח המקצועי שלהם.

בשלב הראשון ילמדו את המקצוע "תרבות ישראל ומורשתו" בחטיבות הביניים מורי המקצועות ההומניסטיים. בבתי הספר היסודיים ילמדו אותו המחנכים.

בו-בזמן נפתחים מסלולים לפיתוח מקצועי במכללות ובאוניברסיטאות, שיכשירו מורים להוראת המקצוע החדש "תרבות ישראל ומורשתו".

כל פעילויות ההכשרה וההשתלמות צריכות לכלול שלושה מרכיבים עיקריים:

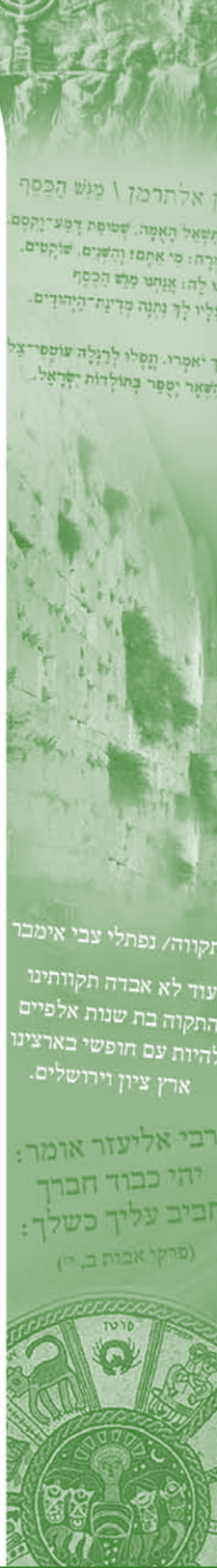
1. **מרכיב הידע:** יצירת התמצאות בתרבות היהודית, על-פי מידת ההתמחות במקצוע, תוך חשיפה למגוון המסורות של עם ישראל על זרמיו ועל תפוצותיו.

2. **מרכיב הזהות:** מורים רבים נרתעים כיום מהוראה ומחינוך בתחומי היהדות, לא רק בשל היעדר ידע, אלא גם בשל חשש מעיסוק בשאלות זהות שלא התנסו בהתמודדות אִתן. יש צורך אפוא לשלב מרכיב מרכזי בהכשרה למקצוע, שיכלול דיון בשאלת הזהות של המורים והזמנה לביטוי ולנקיטת עמדה בנוגע לריבוי הזהויות היהודיות הקיימות כיום. שלב זה בהכשרה יבוצע באמצעות סדנאות זהות, תקשורת בין-אישית, למידה דיאלוגית ועוד.

3. **מרכיב אורחות חיים:** התנסות המורים הלומדים בהכשרות להוראה בעיצוב אורחות חיים המבטאים את העולם היהודי של חברי הקבוצה. מטרת ההתנסות היא יצירת קהילה לומדת, אשר מתרגמת את ההיבטים האינטלקטואליים של העולם היהודי לחוויות משותפות, תוך קיום דיאלוג בין הפרטים השונים ויצירת ערבות הדדית. על ההכשרה לכלול התנסות בעשייה קהילתית-חברתית.

השילוב בין המרכיבים הללו מחייב הכשרה רב-ממדית הכוללת פיתוחן של היכולות האלה בקרב המורים:

- יכולת רפלקטיבית
- יכולת לקיים דיאלוג דינמי בין מרכיבי הידע, הזהות והמעשה
- יכולות בין-תחומיות וחיפוש קשרים בין דיסציפלינות מגוונות, כגון: אמנות, מוזיקה, פילוסופיה ועוד

הוועדה ממליצה לקיים את תהליך ההכשרה בשני מסלולים:

- פיתוח מקצועי למורים באמצעות השתלמויות מחוץ לבית הספר ובין כתליו
- פיתוח מקצועי במסלולים להכשרת מורים במכללות ובאוניברסיטאות

א' השתלמויות מורים

1. השתלמויות ארציות:

- ההשתלמויות הארציות מיועדות להתוויית המדיניות ועקרונות הפעילות וחשיפה לדגשים מומלצים בתהליכי ההוראה-למידה וההערכה.
- ההשתלמויות הארציות מזמנות אפשרויות של למידה מהצלחות ופיתוח מודלים חדשים המבוססים על קהילת עמיתים לומדת.

2. השתלמויות מחוזיות:

- ההשתלמויות המחוזיות מעניקות למורים ל"תרבות ישראל ומורשתו" במחוז את הכלים הנדרשים ליישום ולהתאמת התכנית לבתי הספר. הן עוסקות בתכנית הלימודים ובדרכי ההוראה-למידה וההערכה של התכנית.
- ההשתלמויות המחוזיות לסוגיהן מאפשרות הפריה הדדית בין מורים מבתי ספר שונים ולמידה מהצלחות; באמצעות הכשרות אלה אפשר לאתר מורים מובילים ולהפעילם לקידום כלל המורים ל"תרבות ישראל ומורשתו" במחוז.

3. פיתוח מקצועי תוך-בית ספרי:

- ההשתלמויות מיועדות לרוב המורים המלמדים בבית הספר כדי לעצב את התרבות ואת האקלים החינוכי בבית הספר ברוח תרבות ישראל, המתאימה לבית הספר, לחזונו ולאוכלוסיות התלמידים שהוא משרת. מטרת התכנית החדשה היא לגבש "חדר מורים לומד", המזמן שיח זהות קהילתי של המורים, למידה משותפת של נושאי הלימוד ועיצוב דרכי הוראה.

לשם כך נדרשים:

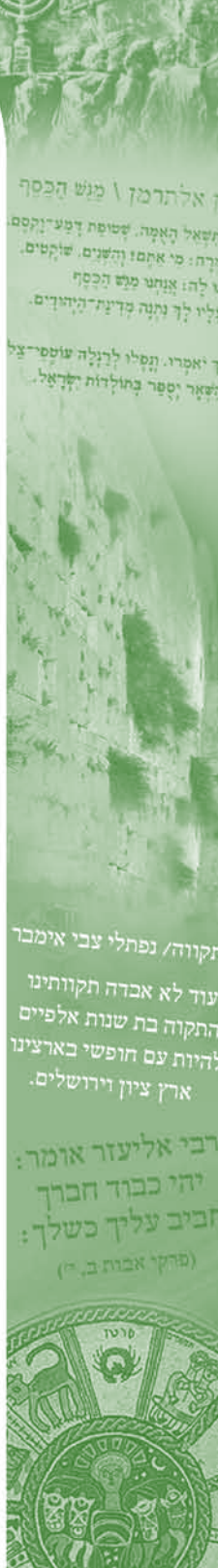
1. מינוי רכז בית ספרי למקצוע "תרבות ישראל ומורשתו", שישמש איש קשר בין משרד החינוך לבין גורמי חוץ ובין מורי המקצוע "תרבות ישראל ומורשתו" לבין המורים למקצועות ההומניסטיים המשיקים.
2. יצירה והבניה של מסגרות זמן בתוך מערכת השעות של המורים ללמידת עמיתים וליצירת קשרים בין-תחומיים בין המקצועות השונים הנלמדים באותה שכבת הגיל. מומלץ לעשות זאת בתיאום עם ארגוני המורים.

ב' פיתוח מקצועי במסלולים להכשרת מורים במכללות ובאוניברסיטאות

1. יש ליצור מדרג התמחות בין כלל הסטודנטים להוראה בכל המכללות המכשירות מורים:
2. לכלל הסטודנטים להוראה - קורס חובה בסיסי ב"תרבות ישראל ומורשתו" (הכולל את שלושת המרכיבים הנזכרים לעיל);
3. למורים המתמחים במקצועות ההומניסטיים - יצירת אשכול של קורסי חובה ב"תרבות ישראל ומורשתו" (העמקה והכשרה לבין-תחומיות);
4. למורים מקצועיים ל"תרבות ישראל ומורשתו" - יצירת מסלול התמחות, הכולל הרחבת רישיון הוראה ולימודים לקראת תואר שני בתרבות ישראל.

המורים הם חוד החנית של החינוך לתרבות ישראל בבית הספר.

יש להכשיר מורים אלה, לייעד אותם לעיסוק רב-ממדי בתרבות ישראל ולראות בהם אנשי מפתח בבית הספר.

סילבוס המקצוע "תרבות ישראל ומורשתו"

סילבוס המקצוע "תרבות ישראל ומורשתו" משקף עקרונות מנחים של הבניית ידע ויצירת מערך לימודי רחב וכוללני, הפתוח לפרשנות ולביטוי ערכי.

הסילבוס מבוסס על נושאים מארגנים, המשמשים שלד לתכנית הרב-שנתית. נושאים אלה עוסקים בתרבות היהודית באופן רחב: היצירה היהודית, מחזור הזמנים, זיקת עם ישראל לארץ ישראל ודמותה של מדינת ישראל בימינו. התכנית כוללת עיסוק נרחב בציונות, הנובע מן ההבנה שהשיח הציוני הוא חלק משיח יהודי רחב.

ציר נוסף בתכנית הוא ציר פדגוגי-דידקטי, שמבהיר את הדגשים להוראה בכל אחת משכבות הגיל ומפרט את היצירות המרכזיות שיילמדו בכל שכבת גיל, סוגיות ושאלות מרכזיות, הצעות לפעולה ודרכי הוראה והיקף שעות מומלץ לכל אחד מתת-הנושאים.

הנושאים המארגנים בתכנית הם אלה:

1. היצירה היהודית
2. מחזור הזמנים: לוח השנה ומעגל החיים היהודי
3. זיקת עם ישראל לארץ ישראל
4. דמותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי

הדגשים החינוכיים בשכבות הגיל השונות הם אלה:

- כיתה ד:** בין אדם לחברה
- כיתה ה:** עם וארצו
- כיתה ו:** גיל מצוות - אחריות ומחויבות
- כיתה ז:** זהות יהודית-ישראלית בעולם משתנה
- כיתה ח:** תיקון היחיד וחברה מתוקנת בהגות היהודית והציונית
- כיתה ט:** חזון וייעוד במבחן המעשה

בכל שכבת גיל יילמד טקסט מוכון. התלמידים יכירו אותו, יבינו את תכניו ואת מקומו בתרבות וביצירה היהודית, יבחנו את מקורותיו ואת השפעותיו ויתמודדו אִתו בדרך ביקורתית:

כיתה ד: משנה, סדר נזיקין

כיתה ה: מדרשים ואגדות חז"ל, המנון המדינה: "התקווה"

כיתה ו: פרשת השבוע, מגילת העצמאות

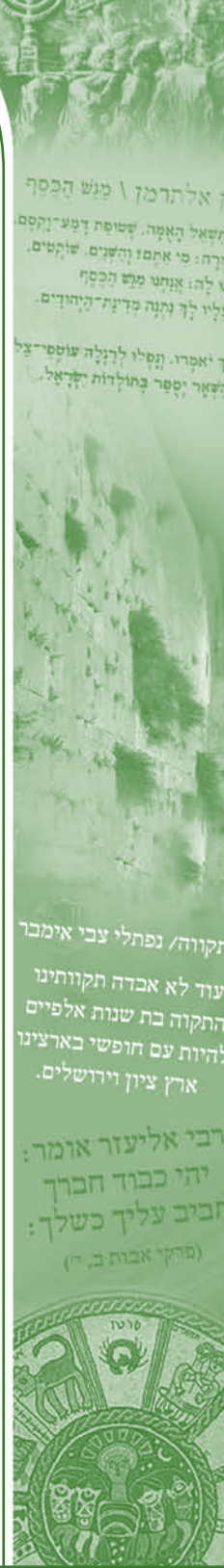
כיתה ז: סידור התפילה, חוק השבות

כיתה ח: פרקי אבות, מדינת היהודים או אלטנוילנד

כיתה ט: משנה תורה, הלכות דעות לרמב"ם

הסילבוס מציג את תכנית הלימודים בשכבות ד-ט.

נושאים מארגנים	כיתה ד: בין אדם לחברה	כיתה ה: עם וארצו	כיתה ו: גיל מצוות - אחריות ומחויבות
היצירה היהודית	בין אדם לחברה במשנה	הזיקה בין עם ישראל לארץ ישראל באגדות ובמדרשי חז"ל	קריאה אקטואלית בפרשת השבוע
מחזור הזמנים	חגי השנה וחוגי השייכות: אדם וסביבתו הקרובה בחגי ישראל	עם ישראל וארץ ישראל בראי חגי ישראל, "יום טוב שני של גלויות", ראש חודש	חגי ישראל: בין מסורת לחידוש בני מצווה ובנות מצווה
זיקת עם ישראל לארץ ישראל לאורך הדורות והתחדשות בציונות לזרמיה	אדם וחברה בעיר העברית הראשונה	"ארץ אהבת" שירי ציון: ריה"ל, ארץ ישראל בשירים ובפזמונים עבריים, ארץ ישראל בסיפורי חסידיים	אחריות ומחויבות: לאומית: חלוציות
דמותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי	החברה שבה אנו חיים: בין האדם לסביבתו במדינת ישראל	ירושלים: בירת ישראל, נשיאות בישראל סמלי המדינה, "התקווה"	עצמאות כמחויבות: מקומה של מגילת העצמאות בחברה הישראלית ובחוקיה

<p>כיתה ט: חזון וייעוד במבחן המעשה</p>	<p>כיתה ח: תיקון היחיד וחברה מתוקנת</p>	<p>כיתה ז: זהות יהודית ישראלית בעולם משתנה</p>
<p>משנה תורה, הלכות דעות לרמב"ם: אידאל האדם וייעודו במבחן המעשה</p>	<p>תיקון היחיד וחברה מתוקנת: פרקי אבות</p>	<p>סידור התפילה כמשקף זהויות וגוונים ביהדות</p>
<p>חגי ניסן-אייר (רצף החגים הלאומיים) - חירות, עצמאות וזיכרון</p>	<p>מקבצי חגים כמבטאים מוסר אישי וערכים חברתיים מרכזיים: בין כסה לעשור, שלושה רגלים, ימי זיכרון ותעניות, מועדים</p>	<p>לוח השנה בחיי היחיד, המשפחה, הקהילה והעם מועגל החיים: זהויות וגוונים בחברה היהודית</p>
<p>ייעוד במבחן המעשה: רעיון הגאולה לאורך הדורות</p>	<p>חברה מתוקנת ותיקון היחיד בהגות הציונית: ב.ז. הרצל, אלטנוילנד או מדינת היהודים</p>	<p>קיבוץ גלויות וקליטת עלייה בחברה הישראלית: האחדות הלאומית או השפה העברית ומרכזיותה בהתחדשות הלאומיות העברית</p>
<p>ייעודה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי: חזון, מציאות והגשמה (ספר החוקים); מדינת ישראל ויהדות התפוצות</p>	<p>ייחודה של מדינת היהודים: האיכויות היהודיות של הדמוקרטיה בישראל</p>	<p>האדם תבנית נוף מולדתו: חברה ומקום כמעצבי זהות</p>

כיתה ד: בין אדם לחברה

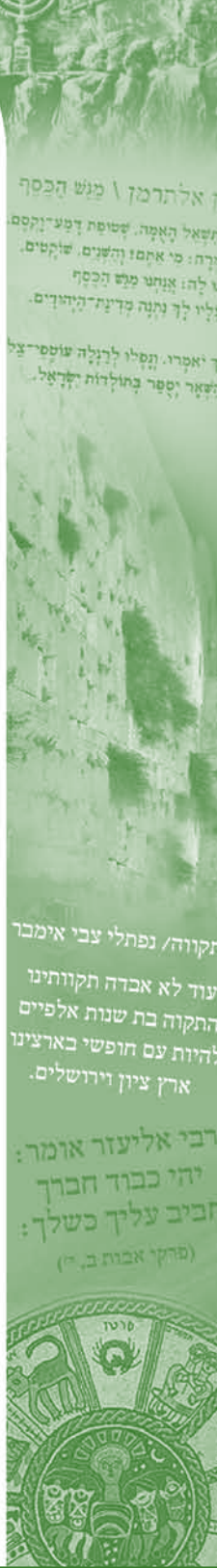
מקורות ליבה: המשנה, מסכת נזיקין חוקי עזר עירוניים

נושאים מרכזיים:

- **היצירה היהודית:**
בין אדם לחברה במשנה
- **מחזור הזמנים:**
בין אדם לחברו בחגי ישראל: החגים ומעגלי השייכות של האדם
- **הזיקה בין עם ישראל למדינת ישראל והתחדשותה בציונות לזרמיה:**
אדם וחברה בעיר העברית הראשונה
- **דמותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי:**
בין יחיד לחברה במדינת ישראל

יעדי התכנית:

- **היצירה היהודית**
בין אדם לחברה במשנה
- היכרות עם רעיון התורה שבעל-פה כהמשך ליצירת התורה שבכתב
- היכרות עם המשנה כמעצבת חיי יום-יום, מציאות חברתית-קהילתית והזמן היהודי
- התמצאות בסיסית במשנה באמצעות דיון במגוון משניות העוסקות ביחסי אדם וסביבתו
- זיהוי ערכים מרכזיים, כגון: ערבות הדדית, גמילות חסדים, רגישות לאחר וכדומה - בימים ההם ובזמן הזה

מחזור הזמנים

בין אדם לחברו בחגי ישראל: החגים ומעגלי השייכות של האדם

- איתור חגי ישראל במשנה ובחינת ההקשרים השונים של החגים
- בחינת כל חג כסוגיה חברתית
- היכרות עם עמדות שונות בנוגע לערכים המרכזיים וביטויים במנהגי החג
- בירור הערכים החברתיים בחג במעגלי השייכות השונים

הזיקה בין עם ישראל לארץ ישראל לאורך הדורות והתחדשותה בציונות לזרמיה

אדם וחברה בעיר העברית הראשונה

- היכרות עם תל-אביב, בראשיתה, כבית לאישים ולמוסדות, והשפעתה על התפתחות התרבות העברית
- בירור ההשפעה של תל-אביב על התרבות העברית בראשית הציונות
- הבנת השיקולים בעיצוב רשות הרבים של תל-אביב בהשוואה לשיקולים שנלמדו במשנה

דמותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי

בין יחיד לחברה במדינת ישראל

- פיתוח תשומת לב ורגישות לאתגרים בין יחיד לחברה בימינו
- היכרות עם מאפיינים מיוחדים של יחסי יחיד וחברה בסביבה הקרובה
- הפיכת הכיתה לקהילה מעורבת, פיתוח יוזמות מקומיות ואמונה ביכולת לתקן

לאה גולדברג

בארץ אהבתי השקד
בארץ אהבתי מחכים
שבע עלמות,
שבע אמהות,
שבע כלות בשער,
שבע עלמות,
שבע כלות בשער
שבע כלות בשער.

נושא מארגן	דגשים תרבותיים-חינוכיים	נושאים ומקורות מרכזיים	סוגיות ושאלות מרכזיות לביור
<p>היצירה היהודית</p>	<p>בין אדם לחברה במשנה</p>	<p>בעיקר סדר נזיקין, הדגשת היבטים חברתיים</p> <ul style="list-style-type: none"> המשנה כיצירה מכוונת: היכרות עם התורה שבעל-פה בכלל ועם המשנה בפרט; כתיבת המשנה כמיזם חברתי סוגיות חברתיות <p>משניות מרכזיות: בבא קמא: ח.ו.</p>	<ul style="list-style-type: none"> מהי התורה שבעל-פה? תהליך היצירה, מה הקשר בין המקרא למשנה? מקומה ומשמעותה ביצירה היהודית, הצורך והחידוש (לרבות התייחסות לשפה העברית של ימינו); משימת העריכה, שימור המחלוקת; רבי יהודה הנשיא, מבנה המשנה על-פי סדרים זמ"ג נ"ג ק"ט (סדר, מסכת, משנה) - מומלץ ללמוד בעל-פה. מדוע צריכה החברה חיבור כזה? מה הוא תורם? הדגשת הרעיון של כתיבת המשנה כפרויקט אנשי בעל משמעות חברתית - התייחסות לצורך בטקסט משותף, הערך של הבאת דעות שונות, עיסוק בכל תחומי החיים ובעיקר בצורך שעליו ענתה כתיבת המשנה. הדגשת ההידרשות של המשנה לנושאים מחיי יום-יום, נזיקין, יחסים בין אנשים, עובד ומעביד. היבטים בין אדם לחברו; דאגה ויחס ליחיד בקהילה: כבוד ודרך ארץ ביחסים בין אדם לחברו; הדגשת היחסים בתוך קבוצת השווים. היחס לרכוש ולמרחב הציבורי; רשות היחיד ורשות הרבים - לא לגרום נזק, לא ללכלך, כיבוד הגבול בין הרכוש הפרטי לרכוש של הזולת, שמירה על רכוש, השבת אֶבְדָה, שכנות בקהילה ובמסחר. הוגן ולא-הוגן, צודק ולא-צודק; בחינת הדיון המשפטי בשאלת הצדק וההוגנות גם בחיינו היום.
<p>מחזור הזמנים</p>	<p>בין אדם לחברה בחגי ישראל (כל החגים)</p>	<p>כל חגי יי'למד גם באמצעות מקורות משפטיים רלוונטיים שעוסקים בקשר בין היחיד לחברה בהקשר של החג: מסכת ראש השנה א; א, ב, יומא ח; ט, סוכה ג; א, שבת יח; ג, פסחים י; א, ביכורים ג; א-ח;</p> <ul style="list-style-type: none"> המעגל הקהילתי: סוכות - ארבעת המינים כסמל לגיוון בחברה ובקהילה; חנוכה - פרסום הנס כמפגש בין רשות היחיד והרבים; פורים - משלוחי מנות ומתנות לאביונים; השונה והאחר בקהילה: ימים נוראים; - הדגשת הנושאים שבין אדם לחברו; המעגל האוניברסלי - האדמה והטבע: סוכות, ט"ו בשבט ושבעות. 	<p>דוגמאות להיבטים החברתיים של כל חגי מעמדן המיוחד של מצוות בין אדם לחברו ביום הכיפורים בפרט ובחגים אחרים בכלל. דאגה לעניים ולחולים במועדים השונים. שוויון בין בעלי מעמדות שונים בשבת וביום טוב. רשות הרבים: הכשרת הדרכים והמקדש לתועלת הציבור. היחס לאדמה, לסביבה ולחי במעגל השנה היהודי. יחיד וקהילה: שותפות וערבות בשמחות ובעת צרה.</p>

היקף שעות	הצעות לפעילות ודרכי הוראה
20 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • בירור מקדים של משמעות הכללים והחוקים בחברה ובקהילה מנקודת המוצא של הסביבה הקרובה של התלמיד אל מציאות המשנה וחזרה; • שימוש במצבים מחיי יום-יום להדגמת מצבים דומים לסוגיות במשנה; • שילוב של אמנות, מוזיקה, יצירות ספרותיות, קומיקס ועיתונות בנושאים השונים; • כתיבה יוצרת על מצבים המתאימים לעקרונות המשנאיים, המחזת מצבים, הדגמת מחלוקות; • סיורים לימודיים לאתרים, כגון: בית שערים, ציפורי, קצרין, והמחזת משניות במקומות הללו; • קביעת כללי התנהגות בכיתה ובקהילת בית הספר בעקבות הלימוד וכתיבתם בנוסח משנאי מקוצר; • פרויקט רשות היחיד ורשות הרבים: שיעור במתכונת בית משפט עם סוגיות לדין בנושאים של רשות היחיד ורשות הרבים; • כתיבת דוח לאחר סיור ותצפית בשכונת בית ספר על רשות היחיד ועל רשות הרבים; • עבודה על טיפוח רשות הרבים של בית הספר; • כתיבת מכתבים לרשות בנושאים הנוגעים לסיביבת בית הספר וכדומה.
15 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • פרויקט התנדבות/מעורבות בתוך הקהילה: אירוח קשישים למסיבת חנוכה, הכנת משחקים לילדים מאושפזים, תרומת תחפושות לילדים עניים לפני פורים; • שחזור הבאת ביכורים ועלייה לרגל או מחולות ט"ו באב תוך הדגשת היבטים של שוויון, הכנסת אורחים, השבת אֶבְדָה ודאגה לבעלי מוגבלויות שונות; • היכרות עם ההגדה של פסח בהקשר המשנאי ובמעמד כל אדם, גם עניי שבישראל, כבן חורין; • שילוב סיפורי החג של דמויות משנאיות, כפי שמופיעות במדרש; • פיתוח קריאה ביקורתית בנושא היחס לנשים, לילדים ולאוכלוסיות מוחלשות בעתות מועד ותענית; • פעילויות צדק וצדקה יזומות בהקשר של המועדים בקהילת בית הספר או היישוב.

סוגיות ושאלות מרכזיות לביור	נושאים ומקורות מרכזיים	דגשים תרבותיים-חינוכיים	נושא מארגן
<ul style="list-style-type: none"> • דמויות מפתח בעיר תל-אביב: חנה רובינא, לאה גולדברג, ציונה תג'ר, חיים נחמן ביאליק, נחום גוטמן, אריה עקיבא וייס, משפחת שלוש, ישראל רוקח, לאה מג'ורו- מינץ, ברכה צפירה, הרב הרצוג, הרב קוק, ראובן רובין (כדאי לגוון) • דאגה ויחס לחברה ולתרבות המתהווה, אחריות המנהיגים התרבותיים; • היחס בין העיר ל"התיישבות העובדת", היחס למרחב הציבורי, ערבות הדדית • לימוד הנושאים הללו תוך השוואה/ התייחסות לציר היצירה היהודית; • היכרות עם אתרים מרכזיים בתל-אביב - תמונות, סיורים וירטואליים וסיורים בפועל (כפי שנהוג בכיתה ה בירושלים) • המתח בין תל-אביב לירושלים בשאלת המעמד כבירה, כעיר מרכזית של תרבות וכלכלה, יחס העולם. 	<p>עיר בונה תרבות: במה העיר עברית?</p> <ul style="list-style-type: none"> • הקמת תל-אביב - העיר העברית הראשונה • אדם, חברה ותרבות בעיר העברית • יחס לטבע, לחולות, לשקמים, לשלמת בטון והמלט... • בחירת השם ותקנון השכונה. <p>מוסדות ואישים:</p> <ul style="list-style-type: none"> • גימנסיה הרצליה, אוהל שם: הוויכוח על חינוך עברי, שבת • תרבות של ביאליק • תיאטרון/אמנות התזמורת הפילהרמונית: חנה רובינא, נחום גוטמן - דמותם ותרומתם • תעשייה • מוסדות עזרה הדדית, בית הכנסת הגדול, חסידים בתל-אביב. 	<p>אדם וחברה בעיר העברית הראשונה</p>	<p>הזיקה בין עם ישראל לארץ ישראל והתחדשות בציונות</p>
<p>התייחסות לדוגמאות ולחוקים שנבחרו: מדוע מדינה מחוקקת חוק שבמרכזו דאגה לחלש? כיצד אפשר לממש חוקים אלו הן ברשות הרבים של מדינה ועיר והן ברשות הרבים של שכונה, כיתה ובית ספר?</p> <p>כיצד אפשר לאכוף חוקים אלו בסביבתנו הקרובה?</p>	<p>חוקי עזר עירוניים</p> <p>נגישות לבעלי מוגבלויות, מניעת רעש, פיקוח על בעלי חיים, שמירת הסדר והניקיון, ערבות הדדית בסביבה ובקהילה, נגישות (נכים, חירשים, ועוד), קיימות (דאגה לעתיד), תקנונים הנוגעים לבעלי חיים - כלבים, חתולים, תרבות ואמנות.</p>	<p>חוקים ותקנונים מאז ועד היום בהקשרים שונים של היחס בין היחיד לחברה</p>	<p>דמותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי</p>

היקף שעות	הצעות לפעילות ודרכי הוראה
15 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • שילוב אמנות, מוזיקה ויצירות ספרותיות על תל-אביב • עבודה עם מסמכים מקוריים של העירייה וכדומה • סיורים וירטואליים במוזיאון או במוסדות בעיר • עבודה עם ריבוי הדמויות בתערוכה ובעבודות קבוצתיות • עבודות חקר בעזרת מאגרי מידע ממוחשבים, ביקורים וירטואליים בעיר, במוזיאונים שלה • השוואה בין שיקולי התכנון של העיר בימי המשנה ובין השיקולים בהקמת תל-אביב של ימינו • השוואה בין המשנה לימינו בנוגע לאחריות הפרט לעיר (שותפות - בבא בתרא) • ביקור בתל-אביב: • למידה על אישים ועל אירועים דרך שמות הרחובות בתל-אביב.
10 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • התנדבות ואחריות בסביבה הקרובה; • היכרות עם דמויות 'שקופות' בבית הספר ובסביבה הקרובה (דוור, קופאית, צוות המנקים בבית הספר ועוד); • אירוח נציגי עמותות רלוונטיות והורים המעורבים בעיסוקים חברתיים.

כיתה ה': עם וארצו

מקורות ליבה: האגדה והמדרש המנון המדינה: "התקווה"

נושאים מרכזיים:

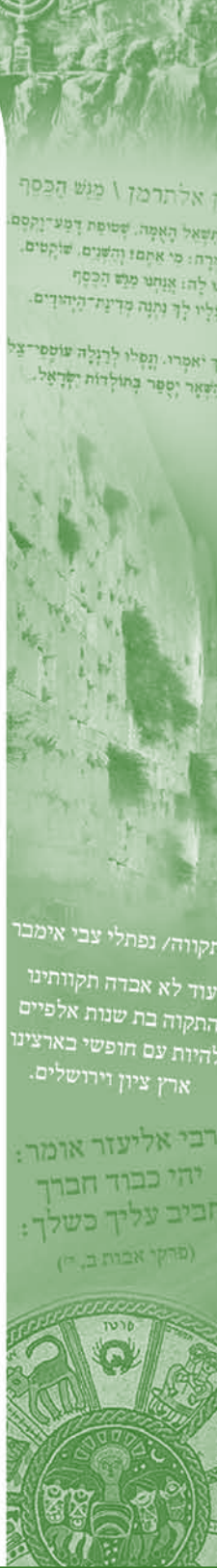
- היצירה היהודית: בין עם ישראל לארץ ישראל באגדות חז"ל
- מחזור הזמנים: חגי ישראל בזיקה לארץ ישראל
- הזיקה בין עם ישראל לארץ ישראל והתחדשותה בציננות לזרמיה: "ארץ אהבתי" בסיפורי חסידים, בשירים ובפזמונים
- דמותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי:
 - ירושלים בירת ישראל
 - סמלי המדינה
 - נשיאות בישראל

יעדי התכנית:

היצירה היהודית

בין עם ישראל לארץ ישראל באגדות חז"ל

- התמצאות בספרות המדרש והאגדה
- טיפוח אוריינות יהודית: היכרות עם אגדות ועם מדרשי חז"ל וזיהוי השיח בין הטקסטים
- זיהוי המאפיינים הלשוניים והמסריים הרעיוניים והערכיים, הבנה של דרכי ההבעה והפרשנות של חז"ל והשפעתם על היצירה העברית
- היכרות עם ספר האגדה/ ח"נ ביאליק ו"ח רבניצקי ומפעל הכינוס כביטוי לתרבות עברית מתחדשת
- דיון בסוגיות הנוגעות לייחודו של עם ישראל, לייחודה של ארץ ישראל ולזיקה ביניהם, כפי שהן עולות מאגדות ומדרשי חז"ל

מחזור הזמנים

חגי ישראל בזיקה לארץ ישראל

- זיהוי הזיקה בין לוח השנה העברי לבין ארץ ישראל: עונות השנה, הטבע, החי והצומח
- בירור הזיקה בין עם ישראל לארץ ישראל בחגי ישראל
- היכרות עם עדות, עם מנהגים ועם מצוות בחגי ישראל, בארץ ובתפוצות

זיקת עם ישראל לארץ ישראל לאורך הדורות והתחדשותה בצינות לזרמיה "ארץ אהבתי" במקורות, בסיפורי חסידים, בשירים ובפזמונים

- בחינה ובירור הזיקה והקשר בין עם ישראל לארץ ישראל בתפילה, בסיפורי חסידים, בשירי זמר ובשירת הגעגועים
- בחינת הרצף הרעיוני, הלשוני והיצירתי בין יצירות קדומות ליצירות עכשוויות בנושא הזיקה לארץ ישראל
- הכרת אתרים, מקומות ונופים בארץ ישראל

דמותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי

ירושלים בירת ישראל:

- דיון בחשיבותה של ירושלים בתודעה היהודית לאורך הדורות וביטוייה בתרבות ובאמנות
- הכרת האירועים והתהליכים שהובילו להכרזה על ירושלים כבירה והכרת סמלי הריבונות בירושלים
- בירור סוגיות אקטואליות הנוגעות למעמדה של ירושלים

נשיאות בישראל:

- הכרת מושג הנשיאות בישראל מימי התנ"ך ועד ימינו
- הכרת מוסד הנשיאות בימינו: תפקידו כסמל ריבונות, תחומי הסמכות והפעילות
- הכרת דמותם ופועלם של נשיאי ישראל מהקמת המדינה ועד ימינו

סמלי המדינה:

- הכרת האישים, התהליכים והאירועים בעיצוב סמלי המדינה ובבחירתם: הסמל, הדגל, ההמנון
- דיון בייצוג של הזיקה בין עם ישראל לארץ ישראל בסמלי המדינה
- בירור זיקה אישית בנוגע לסמלי המדינה

נושא מארגן	דגשים תרבותיים-חינוכיים	נושאים ומקורות מרכזיים	סוגיות ושאלות מרכזיות לבירור
היצירה היהודית	בין עם ישראל לארץ ישראל	<p>ארץ ישראל באגדות ובמדרשי חז"ל -תנחומא, תוספתא, מדרשי רבה, ילקוט שמעוני, תלמודים ועוד:</p> <p>עם ישראל, ארץ ישראל, הארץ ויישובה, חיבת הארץ, קדושת הארץ, מצוות התלויות בארץ, תורת הארץ, ערכה של הארץ, ארץ זבת חלב ודבש, ירושלים - תשעה קבין של יופי .</p>	<ul style="list-style-type: none"> • כיצד נוצר מדרש? מה ההבדל בין הארבעה: מדרש, פירוש, אגדה ומשל? • על מפעל האיסוף של ביאליק ורביניצקי בספר האגדה - תפיסתו של ביאליק בנוגע לתרבות העברית המתחדשת; ביטויים לייחודו של עם ישראל; • ביטויים לאהבת הארץ באגדות ובמדרשים; ביטויים לקשר בין עם ישראל לארץ ישראל • מצוות יישוב הארץ: בין הגולה לארץ ישראל; הזיקה בין התנהגות מוסרית ליישיבה בארץ; ממציאות לחלום - המעבר מחיים בארץ לכיסופים אליה.
מחזור הזמנים	ארץ ישראל בראי חגי ישראל (כל החגים במועד) ראש חודש	<p>חגי ישראל בזיקה לארץ ישראל ולירושלים (בשילוב אגדות חז"ל ושירי זמר)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • לוח השנה העברי וההתאמה לעונות השנה בארץ ישראל - שלושה רגלים והעלייה לרגל - ז' בחשוון - תפילה לגשם - טבע הארץ בחגי ישראל - הרבדים "הציוניים" בחגי ישראל; כ"ט בנובמבר, יום העצמאות, יום ירושלים כחגים לאומיים חדשים • איך חוגגים יהודי התפוצות את חגי ישראל? • העדות השונות ושיח המועדים שלהן בנוגע לארץ ישראל, לרבות המסע לארץ ישראל ושמירת הזיקה אליה.
זיקת עם ישראל לארץ ישראל לאורך הדורות והתחדשותה בציונות לזרמיה	"ארץ אהבתי" בשירים ובפזמונים ישראלים ובסיפורי חסידים	<p>שירי ציון: ריה"ל, זמר עברי: פירוט השירים</p> <p>ברכת המזון בסידור כטקסט שמבטא את הקשר לארץ ישראל</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ביטויים לאהבת הארץ בשירי ציון, בתפילות ובברכות, בסיפורי חסידים ובשירי זמר • הרצף הרעיוני, הלשוני והיצירתי בין יצירות קדומות ליצירות עכשוויות; מצוות יישוב הארץ, נופי הארץ, טבע הארץ ועוד • עיסוק בטקסטים מן המקורות כהשראה לשירי הזמר.
דמותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי	ירושלים בירת ישראל	<p>ירושלים כביטוי לקשר בין העם היהודי לארץ ישראל וכביטוי לריבונות: ירושלים בתנ"ך, ירושלים בתפילות, בפיוטים בשירים ובמנהגים - כמושא געגועים; שמות ירושלים כביטוי לחיבת ירושלים; ירושלים בתכנית החלוקה - מקורות ראשוניים, פרוטוקולים, מכתבים ועוד; קביעתה כבירה - כתבי דוד בן-גוריון ועוד; סמלי הריבונות בירושלים: מוסדות, אתרים, טקסים ואירועים ממלכתיים; ירושלים כעיר קדושה לשלוש הדתות.</p> <p>חוק נשיא המדינה; נאומים ומאמרים של נשיאי ישראל בנושאים שונים</p> <p>סמל, המנון, דגל: המנון המדינה; ההחלטה על הדגל; (נורדאו) סמל המדינה - זכריה ד</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ירושלים כמושא הגעגועים לציון; ירושלים ויהדות התפוצות; ירושלים בזיכרון הקולקטיבי של קהילות יהודיות • שמות וכינויים של ירושלים - ריבוי שמותיה כתופעה ייחודית המדגישה את מקומה בתודעה היהודית • "ירושלים של מעלה" ו"ירושלים של מטה" • מנהגי אבלות על ירושלים; "לשנה הבאה בירושלים"; ירושלים בתכנית החלוקה - קביעת ירושלים כבירת ישראל והעברה של מוסדות המדינה מתל-אביב לירושלים • הנשיאות בישראל מהתנ"ך ועד ימינו; מוסד הנשיאות בימינו: חוק נשיא המדינה, כיצד רואים נשיאים את תפקידם? כיצד רואה הציבור את מוסד הנשיאות? טקסים ואירועים ציבוריים בבית הנשיא; דמותם ופועלם של נשיאי ישראל. • הזיקה בין עם ישראל לארץ ישראל בסמלי המדינה; מוטיבים יהודיים בסמלי המדינה ובאמנות; סמלים כביטוי לריבונות.

היקף שעות	הצעות לפעולות ודרכי הוראה
20 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • מדרשים מעובדים בצד מדרשים מקוריים כבסיס לידע וכן התייחסות לשירה ולאמנות כמדרש • עיבוד מדרשים באמצעים נוספים: קומיקס, המחזה, שירה • התנסות בלימוד בחברותא בכיתה ועם ההורים • אפשר לשרטט את הקשרים בין הארץ לבין התפוצות על מפה בכל אחת מן התקופות הנלמדות • כדאי לעודד את הילדים להתמצא במפת הארץ ולהביא תמונות של מקומות בארץ - מקומות שנזכרו במקורות ומקומות בעלי משמעות הנוגעת לתוכני הלימוד ולסיפורים המשפחתיים • שילוב יצירות אמנות ומוזיקה בהוראה; • טיולים.
10 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • חשוב לשלב אמנות ומוזיקה בהוראה • כדאי לשלב טיולים לאתרים שיש להם "סיפור" הקשור לחג, אם בתקופת היווצרות החגים ואם בתקופות מאוחרות של שיבת ציון והציונות • כל בית ספר ממוקם באזור שיש לו סיפורים מעניינים על עליות, על חגים ועל אתגרים. כדאי לעודד את התלמידים לחקור סיפורים אלה ולהציג אותם בפני הכיתה • רצוי להדגיש מנהגים ייחודיים של כמיהה לארץ או ביטוי לעלייה לרגל בתפוצות למיניהן, לרבות יהדות אתיופיה, ולדון בשימור מסורת הכמיהה גם לאחר העלייה • מומלץ לחבר את הוראת החגים לאגדות חז"ל ולשירי זמר המבטאים את הקשר לארץ ישראל • מומלץ למצוא זיקה בין שירי ילדים לבין מקורות.
15 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • אפשר ללמד בכל שבוע שיר ולהכין שירון של הכיתה; אפשר להציע לילדים לחקור את הסיפור שמאחורי השיר ולהביא לכיתה תמונות ועדויות על הרקע לשירים. • בכל אחד מן השירים מומלץ לבדוק מהי הארץ המשתקפת בהם? מה אוהבים? למה מתגעגעים? מה הכאבים הכרוכים בקשר עם הארץ? (לדוגמה, "בשנה הבאה", "מחר" ועוד) - יצירת לוח שנה שמשלב חגים, אירועים, מקורות ושירים.
15 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • טיול לירושלים - מוסדות המדינה; שירי ירושלים • עבודות יצירה: עיצוב בולים; אמנות בצלאל • כדאי לעודד את התלמידים לחקור את מוסדות השלטון ולתאר את תחומי אחריותם. • אפשר לערוך בכיתה הדמיה של משרדי הממשלה או של רשויות המדינה; כל קבוצה שחקרה פעילות של אחד ממוסדות השלטון, תציע תכנית פעולה בתחומי מחקרה • יצירת משחקי קופסה: שמות העיר, שכונות ורחובות בעיר, שירי ירושלים ועוד.

כיתה ו: גיל מצוות - אחריות ומחויבות

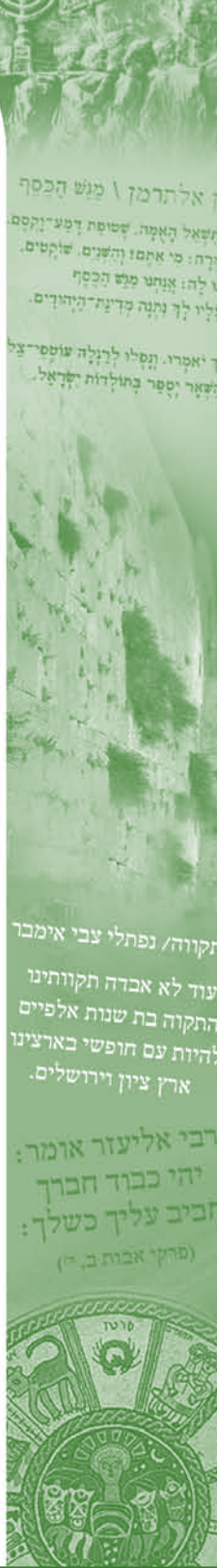
מקורות ליבה: פרשת השבוע מגילת העצמאות

נושאים מרכזיים:

- היצירה היהודית:
 - קריאה אקטואלית בפרשת השבוע
 - הדרשה
- מחזור הזמנים:
 - חגי ישראל: מסורת וחידוש (לקראת חגים, במסגרת השיעורים שבהם נלמדו עד כה החגים)
 - בני מצווה ובנות מצווה: אחריות אישית ומחויבות חברתית
 - מצווה, חירות, אחריות
 - בני מצווה ובנות מצווה: אחריות ומחויבות
- הזיקה בין עם ישראל לארץ ישראל לאורך הדורות והתחדשותה בציונות לזרמיה: אחריות ומחויבות לאומית
 - אחריות ומחויבות לאומית: חלוציות
- דמותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי:
 - עצמאות כמחויבות - מקומה של מגילת העצמאות בחברה הישראלית ובחוקיה, מקורות ההשראה של מגילת העצמאות

יעדי התכנית:

- היצירה היהודית
- קריאה אקטואלית בפרשת השבוע
 - הכרת התהליכים ההיסטוריים של הקריאה בתורה; מושגים ורעיונות הקשורים במעמד
 - התמצאות בפרשות השבוע; קריאה עכשווית ואקטואלית
 - דיון בסוגיות של אחריות ומחויבות בפרשת השבוע
 - כתיבת דרשה מתוך קבלת אחריות ליישום ערך נבחר בחיי התלמיד כחבר בוגר בקהילה

מחזור הזמנים

א. בני מצווה ובנות מצווה: אחריות אישית ומחויבות חברתית

- היכרות עם טקסי בגרות בתרבות ישראל
- התמצאות במושגים, במנהגים, במצוות ובטקסטים מגוונים לבנות מצווה
- בירור המושגים "אחריות" ו"מחויבות" בתרבות ישראל
- זיהוי התחומים ליישום האחריות והמחויבות בגיל מצוות וחתימה ליישום

ב. חגי ישראל: מסורת וחדוש - אחריות אישית, אחריות משפחתית ואחריות לאומית בחגי ישראל

- בירור הערכים בבסיסו של כל חג
- בחינת המסורות ומידת הרלוונטיות שלהן לימינו
- בחירת ערך ליישום בחיי התלמיד ותיעוד תהליך היישום
- בחינת יישום של הערכים במציאות של החברה הישראלית

זיקת עם ישראל לארץ ישראל לאורך הדורות והתחדשותה בצינות לזרמיה

אחריות ומחויבות לאומית: חלוציות

- בירור המושג "חלוציות": האחריות והמחויבות הכרוכות במושג
- הכרת מושגים, אירועים ואישים במפעל ההתיישבות המחודשת בארץ ישראל
- בחינה ובירור של מימוש החלוציות בתחומים שונים לאורך הדורות ובמדינת ישראל כיום

דמותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי

עצמאות כמחויבות - מקומה של מגילת העצמאות בחברה הישראלית ובחוקיה

- בירור משמעותה של עצמאות (אישית ומדינית) והאחריות הכרוכה בה
- הכרת מושגים, אירועים ואישים הקשורים להכרזת העצמאות ולמגילת העצמאות
- בחינה ובירור האחריות והמחויבות של המדינה כלפי היחיד
- בחינה ובירור האחריות והמחויבות של היחיד לערכי היסוד של המדינה

מקורות מרכזיים	דגשים תרבותיים-חינוכיים	נושא מארגן	סוגיות ושאלות מרכזיות לביורר
פרשת השבוע	קריאה אקטואלית בפרשת השבוע הדרשה כפרשנות יוצרת	היצירה היהודית	<p>התפתחות של מסורת הקריאה בתורה, חלוקת התורה לפרשות, ההפטר</p> <ul style="list-style-type: none"> • הדרשה: פרשנות אישית יוצרת • סוגיות של אחריות ומחויבות בפרשת השבוע • מהי הקריאה שלי בפרשה? איך הפרשה תהפוך להיות שלי? • מה מתחדש בפרשה שקוראים כל שנה באותו הסדר? • מה בפרשה אפשר ליישם בחיינו? • לאיזה ערך מן הפרשה אנחנו יכולים לקבל על עצמנו אחריות?
	בני מצווה ובנות מצווה: אחריות אישית ומחויבות חברתית	מחזור הזמנים	<p>מהי מצווה, מהי חירות ומהי אחריות?</p> <ul style="list-style-type: none"> • מה הקשר ביניהן? מהם ההבדלים? • הבנות שונות של המושג מצווה/עול מצוות • אחריות אישית ומחויבות חברתית - מחויבות למה? כיצד? • טקסי בני מצווה ובנות מצווה • טקס בני מצווה בקהילות ישראל.
	חגי ישראל: בין מסורת לחידוש אחריות אישית, משפחתית ואחריות לאומית בחגי ישראל		<p>הימים ההם והזמן הזה חד הם?</p> <ul style="list-style-type: none"> • אחריות לקשר בין יהדות התפוצות ליהודי ישראל בחגי ישראל • סוגיות של אחריות (חירות) ומחויבות בחגי ישראל • כיצד באה לידי ביטוי האחריות והמחויבות לאחדות ישראל בחגים? • אחדות ישראל - בין מסורת לחידוש • אחריות לשימור ומחויבות לחידוש - "כזה ראה וקדש" או כזאת ראה וחדש? • מדוע חשוב לשמר ומדוע חשוב לחדש?
	אחריות ומחויבות לאומית: חלוציות	זיקת עם ישראל לארץ ישראל לאורך הדורות והתחדשותה בציונות לזרמיה	<p>מהי מחויבות לאומית?</p> <ul style="list-style-type: none"> • מהם המניעים השונים למחויבות לאומית? • מהם הביטויים של אחריות ומחויבות במפעל הציוני? • חלוציות לאורך הדורות: אתגרים ומענה חלוצי; • חלוציות בימינו: "כול להיות שזה נגמר"?
מגילת העצמאות	עצמאות כמחויבות: מקומה של מגילת העצמאות בחברה הישראלית ובחוקיה	דמותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי	<p>מהי דמות המדינה שלנו?</p> <ul style="list-style-type: none"> • מגילת העצמאות: מקומה וביטוייה בחברה הישראלית • ריבונות כהתבגרות - מעבר מעם תלתי לעם עצמאי ומחויב "לעול מצוות" • אזרחיות • האם מגילת העצמאות מחייבת את המדינה? את הפרט?

היקף שעות	הצעות לפעולות ודרכי הוראה
20 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • פעילות להתמצאות בחומש • התנסות בלימוד דרכי פרשנות מגוונות על-פי רצף הפרשות • כתיבת דרשה אקטואלית ורלוונטית לחיי התלמיד • ליווי אישי בכתיבת דרשה • מיזם משותף לדיון בפרשת השבוע עם ילדים מקהילות יהודיות בעולם באמצעות אתר אינטרנט • שילוב הדרשות בעיתון בית הספר או בספרי המחזור.
10 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • סדנה של אימהות ובנות מצווה • במה כרוכה ההתבגרות הנשית/הגברית בחברה שלנו? • שיח על חובות בבית, בבית הספר ובין חברים - מצוות שבין אדם לחברו • ביקור בבתי כנסת מסוגים שונים • הכנת טקס בני מצווה בית ספרי.
	<ul style="list-style-type: none"> • לימוד החגים מההיבט של מחויבות ואחריות למסורת מחד גיסא וליצירה מתחדשת מאידך גיסא • ביור ערך האחריות האישית והאחריות הלאומית בכל אחד מן החגים; למשל, אחריות כלפי העניים, האחריות בציווי "והגדת לבנך" ועוד • בית הספר יקיים טקס חג - לימוד באמצעות טקסטים מרכזיים של החג (מקורות ראשוניים).
15 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • עבודת חקר על דמויות מופת (אתרים/ מפעלים): חלוצים ומתיישבים במפעל הציוני • ראינות עם סבים ועם סבתות על העלייה שלהם לארץ ובנוגע לשאלה: "יכול להיות שזה נגמר?" • סיורים באתרי מורשת ובמוזיאונים.
15 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • היכרות חווייתית עם מגילת העצמאות ומעמד ההכרזה • כתיבה של מגילת עצמאות אישית כחלק מתהליך ההתבגרות.

כיתה ז: זהות יהודית-ישראלית בעולם משתנה

מקורות ליבה: סידור התפילה חוק השבות

נושאים מרכזיים:

היצירה היהודית:

- סידור התפילה (והמחזור) כמשקף זהויות וגוונים ביהדות

מחזור הזמנים:

- לוח השנה בחיי היחיד, המשפחה, הקהילה והעם
- מעגל החיים: זהויות וגוונים בחברה היהודית

הזיקה בין עם ישראל לארץ ישראל לאורך הדורות והתחדשותה בציונות לזרמיה:

- קיבוץ גלויות וקליטת עלייה בחברה הישראלית

דמותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי:

- האדם תבנית נוף מולדתו - חברה ומקום כמעצבי זהות

יעדי התכנית:

היצירה היהודית

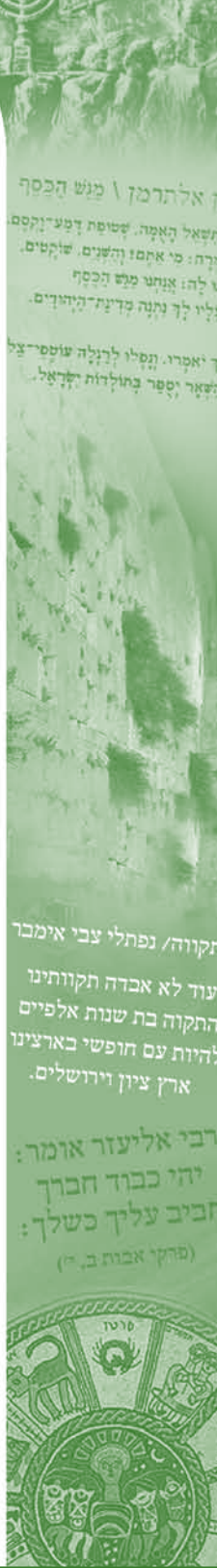
סידור התפילה כמשקף זהויות וגוונים ביהדות

- התמצאות בסידור כספר מרכזי בתרבות ישראל
- אוריינות יהודית: סדר התפילה היהודי, תפילות מרכזיות, מאפייני חג ומועד בתפילה
- העשרת השפה היהודית במטבעות לשון מן הסידור
- הסידור והתפילה כמצע לדיון בשאלות ובערכים העוסקים בזהות הפרט והחברה והזיקה ביניהם

מחזור הזמנים

א. השבת: זהויות וגוונים בחברה היהודית

- רכישת ידע על לוח השנה העברי והשפעתו על הזהות היהודית
- דיון בתפיסת "הזמן היהודי" ובירור עמדות בנושא השבת כ"היכל בזמן"
- דיון בתפיסת השבת כאידיאל תרבותי מתגשם

- ב. מעגל החיים: זהויות וגוונים בחברה היהודית
- טיפוח של תחושת שייכות ומחויבות למשפחה, לקהילה, לעם היהודי ולמורשתו
 - טיפוח מודעות למסורות ולייחודיות תרבותית בעדות ישראל

זיקת עם ישראל לארץ ישראל לאורך הדורות והתחדשותה בציונות לזרמיה

- א. קיבוץ גלויות וקליטת עלייה בחברה הישראלית
- רכישת ידע וביורר עמדות בנושא עלייה, קליטה וקיבוץ גלויות
 - הערכה של מפעל העלייה והקליטה ונקיטת עמדה בנוגע להתמודדות עם קשיים
 - גיבוש עמדה בנוגע לעושר התרבותי שבמיזוג גלויות

או

- ב. השפה העברית ומרכזיותה בהתחדשות הלאומיות העברית
- רכישת ידע על מקומה של העברית בתרבות היהודית בתקופות שונות ועל התחדשותה כשפת דיבור עם תחילת התחייה הלאומית
 - בירור הזיקה בין שפת אם לאומית לבין זהות לאומית
 - נקיטת עמדה בסוגיית השפה העברית בימינו: אתגרים ותמורות

דמותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי

האדם תבנית נוף מולדתו - חברה ומקום כמעצבי זהות

- התמצאות במונחים ובסוגיות מרכזיות של זהות יהודית-ישראלית
- היכרות עם אורחות חיים המבטאים את תרבות ישראל בעולם משתנה
- בירור הזיקה בין זהות יהודית לזהות ציונית וישראלית

לאה גולדברג

בארץ אהבתי השקד
בארץ אהבתי מחכים
שבע עלמות,
שבע אמהות,
שבע כלות בשער,
שבע עלמות,
שבע כלות בשער
שבע כלות בשער.

סוגיות ושאלות מרכזיות	מקורות מרכזיים	דגשים תרבותיים-חינוכיים	נושא מארגן
<p>מהם הקולות המשתקפים בסידור?</p> <ul style="list-style-type: none"> הסידור כמכונן תודעה של ציבור (היחיד, המניין, לשון הרבים); הדגשת האופי החברתי-קהילתי של נוסח התפילה ושל התפילה בציבור מה בין תפילה כתובה לתפילה של הלב? סידור התפילה כמשקף מצבים שונים של האדם, ערכים שונים של ציבור ושל יחידים ותקופות היסטוריות סידורים ותיקים וחדשים: - הסידור והתפילה כ"מקור תרבותי" שאפשר לפרשו, לפתחו וליישמו מהיבטים שונים כאתגרים וכחומרים ליצירה מתחדשת "שמע ישראל": מה מקומה של קריאת שמע בתרבות ישראל? מדוע קיבלה מעמד מרכזי? מי שומע? מה הקשר בין תפילה לדיבור ובין תפילה לקשב? תפילת העמידה: מה מקומם של היחיד והציבור בתפילת העמידה ובחיינו? "קדיש": מדוע הפך ה"קדיש" למרכיב קבוע ברבים מטקסי הזיכרון? שירה מודרנית/קדיש חלופי: מה דומה ומה שונה בין תפילות מסורתיות לבין תפילות ושירי תפילה חדשים? 	<p>הסידור והמחזור ובעיקר: תפילת "שמונה עשרה", תפילת "שמע ישראל" ו"קדיש"</p>	<p>סידור התפילה כמשקף זהויות וגוונים ביהדות</p>	<p>היצירה היהודית</p>
<p>מהי מתנת השבת?</p> <ul style="list-style-type: none"> השבת כאידיאל תרבותי מתגשם המסמל את ייחודה של תרבות ישראל; הצורך האישי בשבת, בקודש, בזמן "אחר"; ה"היכל בזמן" הדגשת משמעותה הקהילתית-תרבותית של השבת והשלכותיה על הזהות האישית והקהילתית בארץ ובתפוצות אופייה של השבת במרחב הציבורי הישראלי, תרומתה לתרבות העולם, השבת כתרומה ייחודית של העם היהודי לתרבות האנושית קידוש - כזיכרון ליציאת מצרים - חירות לאומית קידוש כזיכרון למעשה בראשית - חירות אישית השבת במדינת ישראל: מחלוקת וחזון, דרכי עיצוב שונות של "מתנת השבת" ברשות היחיד והרבים, השלכות על זהויות אישיות וקהילתיות בארץ ובתפוצות. <p>חגים ומועדים: אורחות חיים כמעצבי זהות של היחיד, של המשפחה, של הקהילה ושל העם החגים כמבטאי זהויות.</p>	<p>קידוש פיוטים לשבת</p>	<p>השבת: זהויות וגוונים בחברה היהודית</p>	<p>מחזור הזמנים</p>
<ul style="list-style-type: none"> אורחות חיים במעגל החיים כמעצבי זהות היחיד, המשפחה, הקהילה והעם; מעגל החיים כמסע של הכרעות בשאלת השייכות; מעגל החיים כביטוי לאישי ולקהילתי כאחד: איפה אני מצוין? עם מי? מה אומרים הטקסטים המסורתיים הנלווים למעמד? מה אני אומר? מנהגים, אמנות ופולקלור במעגל החיים: לידה, ברית מילה, פדיון הבן, זבד הבת, בר מצווה, נישואין, אבלות. אילו אירועים נוספו למעגל? 		<p>מעגל החיים: זהויות וגוונים בחברה היהודית</p>	

היקף שעות	הצעות לפעולות ודרכי הוראה
15 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • התמצאות בסידור (כל תלמיד יביא סידור כלשהו): מבנה, חלקים, סוגות ותקופות - דרך דפדוף, איתור התפילות הנלמדות והשוואת נוסחים בין הסידורים • ראינות עם הורים, עם סבים ועם סבתות לדיון בשאלות: האם אבותי ואימותי התפללו/מתפללים? מתי אנשים מתפללים? האם ומתי אנו זקוקים לסידור? מהן התפילות החשובות בעיניי? האם תפילה מחייבת אמונה באלוהים? • לימוד באמצעות לחנים ומוזיקת תפילה • התייחסות לעדות ולזרמים שונים בעם ישראל/סידורים שונים • למידה של טקסטים: "להיות אחד במניין"/אבא קובנר; יצירות של חנה סנש; לאה גולדברג; יהודה עמיחי • קדיש חלופי • יצירת תפילות אישיות.
10 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • תיאור חוויות שבת משפחתיות וחקירת הערכים המשתקפים בהן; • דיון בעקבות לימוד המקורות: כיצד משתקפים זיכרונות החירות האישית והלאומית בשבת שלנו? • כיצד בנוים "ארמון בזמן"? כיצד חוגגים את השבת בקהילות שונות מקהילתי? • חיפוש דרכי ביטוי שונות לקשר ולהזדהות עם רעיון השבת (חקירה אישית או קבוצתית באמצעות ראיונות, חיפוש באתרים, קריאה ומפגשים. רצוי לכוון גם לקהילות שונות בעולם) • השבת כמועד מרכזי בעל משמעות לביטוי של זהות משותפת וייחודית כאחד; • למידה של הטקסטים: השל/ "ארמון בזמן"; ביאליק/ "החמה מראש האילנות"; "אמי זיכרונה לברכה"; עמוס עוז/ "השבת בצרעה"; עיון ב"מחזור הזמנים" של אליעזר שביד; • אמנת גביזון-מידן; חוק שעות עבודה ומנוחה • הפרהסיה היהודית בשבת; • עיסוק בסוגיות של רשות היחיד ורשות הרבים • חקר השבת על-פי דילמות מרכזיות של זהות עבודה על עיצוב מנהגי השבת ומעגל חיים באופן שיבטא קשר והזדהות.
5 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • עבודת חקר בנושא דילמות הנובעות מביטוי הזהות האישית לעומת ביטוי הזהות הקולקטיבית • התייחסות לטקסי חיים והשינוי שחל בהם בעבודת השרשים • חקר טקס חיים כלשהו דרך אמנות יהודית, טקסטים גלויים (מן המקורות והפיוטים), מאכלים, לבוש ועוד.

סוגיות ושאלות מרכזיות	מקורות מרכזיים	דגשים תרבותיים-חינוכיים	נושא מארגן
<p>פלורליזם וסובלנות כבסיס האחדות הלאומית</p> <ul style="list-style-type: none"> • רעיון "קִיבוץ גלויות" בהתפתחותו מחזון הנביאים לתקומת מדינת ישראל • חוק השבות כביטוי לרצף רעיוני מחזון הנביאים לחזון הציוני • בחינת הדילמות הכרוכות ב"קִיבוץ גלויות" • סוגיות חברתיות-תרבותיות בקליטת העלייה, מרעיון כור ההיתוך ועד שאלת הגיור של עולים חדשים והשתלבותם בחברה היהודית בישראל. <p>"אם נכון הוא, שעם מעצב את לשונו, הרי בה במידה נכון הדבר, שהלשון מעצבת את העם" (אהרון מגד) - האומנם?</p> <ul style="list-style-type: none"> • האם עם מעצב את שפתו או שפה מעצבת זהותו של עם? • שפה מתעוררת מתרדמה: נס או מהלך טבעי? • קשיים ואתגרים בחידוש השפה העברית ובהתאמתה לעידן המודרני • מ"שפת קודש" לשפה מדוברת • "עברית ישראלית" ו"עברית יהודית": מה ההבדל ומהם האתגרים? 	<p>חוק השבות</p>	<p>קִיבוץ גלויות וקליטת עלייה בחברה הישראלית</p> <p>או</p> <p>השפה העברית ומרכזיותה בהתחדשות הלאומית העברית</p>	<p>זיקת עם ישראל לארץ ישראל לאורך הדורות והתחדשותה בציונות לזרמיה</p>
<p>זהות יהודית-ישראלית במדינת ישראל</p> <ul style="list-style-type: none"> • מה בין יהודי התפוצות לבין היהודים במדינת ישראל? • האם החיים בישראל מבטלים את הזהות היהודית? • זהות יהודית וזהות ישראלית: הילכו שתיהן יחדיו? • מה בין אזרח העולם לאזרח מדינת ישראל? • האם אפשר להיות יהודי שלא בארץ ישראל? • סוגיות של זהות יהודית-ישראלית בחברה קולטת עלייה; הגר, התושב, האזרח. 		<p>האדם תבנית נוף מולדתו - חברה ומקום כמעצבי זהות</p>	<p>דמותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי</p>

היקף שעות	הצעות לפעולות ודרכי הוראה
15 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • בחינת הרעיונות "קיבוץ גלויות", "כור ההיתוך" ו"חברה רב-תרבותית" במקורות ראשוניים - זמר עברי, כרזות וקריטורות, קטעי עיתונות • יוזמה בית ספרית לקליטת עלייה • היכרות עם עדות ועם זרמים, עם יוצאי גלויות שונות בחברה הישראלית בשילוב פרויקט "שורשים" • עיון בטקסטים נבחרים: "שיר ישראלי"/שלמה גרוניך • היכרות עם "מפת" העם היהודי והתחקות אחר שינויים החלים בה. <ul style="list-style-type: none"> • בחינת הרבדים השונים של השפה. תרגיל: בחירת קטע מן התנ"ך, מהמשנה, מספרות ימי הביניים, מספרות ההשכלה ומימינו: האם אפשר לזהות את הרובד הלשוני? על-פי מה? אילו מילים ייחודיות יש בכל רובד? • מילים ייחודיות לשפה העברית - איך הן משקפות אותנו כעם? איך הן מעצבות אותנו כעם? • ניבים ופתגמים מהמקורות בעברית המודרנית - מהי השפעתם עלינו? • מילים וצירופי לשון וגלגולם הסמנטי • תהליך הפיכתה של שפת הקודש לשפה מדוברת; מקומו של אליעזר בן יהודה בתהליך; מקומם של ביאליק, של יל"ג ושל אחרים.
15 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • היכרות עם תפילות ועם ברכות כמכוננות קשר מתמיד עם ארץ ישראל • עיון בטקסטים נבחרים • בין ישן לחדש: שמות, מקומות וסמלי ערים כמשקפי ערכים ושאילות.

כיתה ח: תיקון היחיד וחברה מתוקנת בהגות היהודית והציונית

מקורות ליבה: פרקי אבות

קטעים מתוך: בנימין זאב הרצל,
מדינת היהודים ו/או אלטנוילנד

נושאים מרכזיים:

היצירה היהודית:

- פרקי אבות: תיקון היחיד וחברה מתוקנת במשנת חז"ל ובמציאות חיים

מחזור הזמנים:

החגים כמקור לערכים חברתיים ומידות אישיות

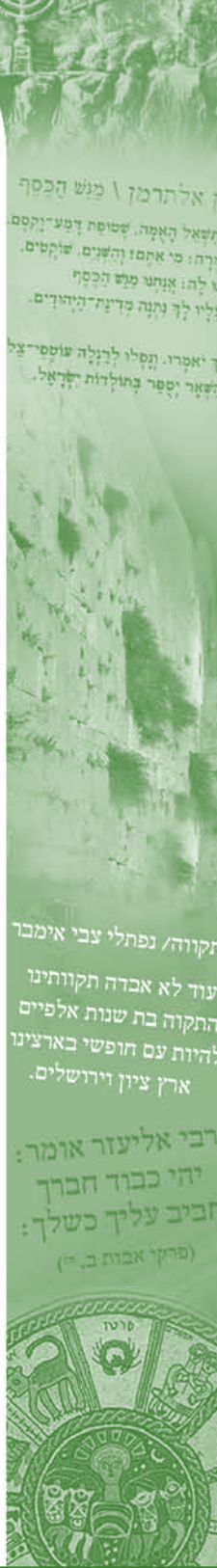
- "בין כסה לעשור"
- "שלושה רגלים"
- תעניות וימי זיכרון
- מועדים

הזיקה בין עם ישראל לארץ ישראל לאורך הדורות והתחדשותה בציונות לזרמיה: חברה מתוקנת ותיקון היחיד בהגות הציונית

- בנימין זאב הרצל והחברה האוטופית בספריו **מדינת היהודים** או **אלטנוילנד**
- חברת מופת בהגות הציונית - זאב ז'בוטינסקי, אחד העם, חיים נחמן ביאליק, הרב קוק, א"ד גורדון

דמותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי:

- ייחודה של מדינת ישראל
- האיכויות היהודיות של הדמוקרטיה בישראל

יעדי התכנית:

היצירה היהודית

תיקון היחיד וחברה מתוקנת במשנת חז"ל ובמציאות חיינו: פרקי אבות

- התמצאות בפרקי אבות כמקור התייחסות מרכזי בתרבות ישראל
- פיתוח מחויבות מוסרית וכלל-אנושית תוך דיאלוג עם תוכני המשניות
- רכישת כלים לעיצוב השקפת עולם תוך התמודדות עם סוגיות במסכת אבות ועם סוגיות אקטואליות

מחזור הזמנים

מקבצי חגים: ערכים אישיים וחברתיים

- זיהוי הערכים האישיים, החברתיים והלאומיים בחגי ישראל
- בחינת הערכים ומשקלם הסגולי ליצירת חברה מתוקנת
- יישום הערכים בחיי בית הספר

זיקת עם ישראל לארץ ישראל במהלך הדורות והתחדשותה בציונות לזרמיה

חברה מתוקנת ותיקון היחיד בהגות הציונית

- הכרת משנתו המדינית והחברתית של הרצל באמצעות עיון בספריו **מדינת היהודים** ו/או **אלטנוילנד**
- הכרת ההגות הציונית של אחד מן ההוגים האלה: אחד העם, זאב ז'בוטינסקי, ח"נ ביאליק, הרב קוק, א"ד גורדון
- בירור ערכים אישיים ולאומיים על רקע ההגות ומידת הרלוונטיות והיישום שלהם בימינו
- מיפוי של תפיסות וערכים בראשית הציונות ובחינתם בחברה הישראלית כיום
- בחינת סוגיות חברתיות אקטואליות על רקע חזונו של ההוגים

דמותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי

ייחודה של מדינת היהודים: האיכויות היהודיות של הדמוקרטיה בישראל

- בירור סוגיות במתח שבין מדינה יהודית למדינה דמוקרטית
- דיון בחוקים בעלי זיקה למשפט העברי ולהלכה
- גיבוש עמדה בסוגיות העוסקות במתח שבין המרחב הציבורי למרחב הפרטי
- דיון באפשרויות לחברה מתוקנת במדינה יהודית ודמוקרטית

נושא מארגן	דגשים תרבותיים-חינוכיים	מקורות מרכזיים	סוגיות ושאלות מרכזיות
היצירה היהודית	תיקון היחיד וחברה מתוקנת במשנת חז"ל ובמציאות חיינו: פרקי אבות	פרקי אבות: פ"א: א, ב, ד, ה, ו, ז, ח, י, יא, יב, יד, טו, יז, יח פ"ב: ה, ז, ח, ט, י יא, יב, טו, טז פ"ג: א, ב, ט, י, יא, יד, טו, טז, יז פ"ד: א, ג, ד, יב, יח, כ פ"ה: ז, י, יא, יב, יג, טו, טז, יז, כ, כא, כב	מה נוריש לדורות הבאים? <ul style="list-style-type: none"> המשנה כתורה שבעל-פה - מה בין תורה שבכתב לתורה שבעל-פה? מוסר היחסים בין אדם לחברו תורת מוסר אישי וחברתי מושגי הצלחה ואושר מטרת החיים הראויה והדרך להגשמתה שלמות אנושית: חכם, צדיק וחסיד אבות של מי? מדוע לא הורים? אימהות? איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם?
מחזור הזמנים	מקבצי חגים; ערכים אישיים וחברתיים: בין כסה לעשור, שלושה רגלים, ימי זיכרון ותעניות, מועדים		מה אנחנו חוגגים? <ul style="list-style-type: none"> שילוב בין המחזוריות בטבע לבין הזיכרון ההיסטורי, האקטואלי והסמלי משעבוד לגאולה כתהליך קבוע ומתמשך האחריות לזיכרון "אשר תקראו אותם" - מי אחראי לקביעת המועדים? מה הופך תאריך למועד/מקרא קודש? המושגים: יום טוב/חג/מועד/מקרא קודש.
זיקת עם ישראל לארץ ישראל לאורך הדורות והתחדשותה בציונות לזרמיה	חברה מתוקנת בהגות הציונית: <ul style="list-style-type: none"> בנימין זאב הרצל והחיים במדינה היהודית על-פי מדינת היהודים ו/או אלטנוילנד; חברה מתוקנת בהגות הציונית של אחד ההוגים על-פי בחירה. 	עיון בספרים: הרצל/מדינת היהודים או הרצל/ אלטנוילנד; קטעים מכתבי: אחד העם, זאב ז'בוטינסקי, ח"נ ביאליק, א"ד גורדון, הרב קוק (על-פי בחירה).	מה החלום שלנו? <ul style="list-style-type: none"> מה ההבדל בין חלום לחזון? איתור וזיהוי מרכיבים מחזונו של הרצל בסביבה שלנו כיצד היה מתייחס ההוגה הנבחר לשאלה/לסוגיה אקטואלית? דין בסוגיות אקטואליות על רקע ההגות הציונית וערכי המשנה האם המציאות היא סוף החלום?
דמותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי	ייחודה של מדינת היהודים: האכיזיות היהודיות של הדמוקרטיה בישראל	ישעיהו ב, מיכה ד	מה ייחודה של מדינת היהודים? <ul style="list-style-type: none"> אילו ביטויים יהודיים יש לדמוקרטיה שלנו? ממה מורכב החלום שלנו על חברה מתוקנת? מהי חברה מתוקנת? מה אנו יכולים לעשות כדי לקדם את החלום? דין באידאל "אור לגויים"; האתגר והבעיות שכרוכות בו כיצד תהיה מדינתנו "אור ליהודים", מוקד משיכה והזדהות? מה יכולים אנו לעשות להשגת מטרה זו?

היקף שעות	פעולות ודרכי הוראה
20 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • הקמת בית מדרש כיתתי או בית ספרי • מומלץ לפתוח את בית המדרש לקהילה ולאפשר למידה בית מדרשית של הורים ותלמידים • לימוד תקנון/חזון בית הספר על רקע ערכיה של חברה מתוקנת • בחירת המשניות והערכים שאִתם מזדהים, כתיבת "פרקי אבות" לדורות הבאים.
10 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • עיצוב של טקסי בית הספר ופעילות קהילתית תוך בחירת מוקדים מרכזיים שחוגגים ומציינים • דיון ביסודות המשותפים לכל אחד ממקבצי החגים והמועדים: ראש השנה, יום כיפור והושענא רבה, סוכות, פסח, שבועות, פורים, חנוכה, יום העצמאות, יום ירושלים וכן הלאה.
20 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • קריאה מונחית בספרים מדינת היהודים או אלטנוילנד ובקטעים של הוגים נבחרים • כתיבת עבודה אישית/קבוצתית על מדינת ישראל בעוד 25 שנה על רקע חזונם של הרצל ושל הוגים אחרים בתנועה הציונית.
10 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • חקר היבטים חברתיים הנוגעים לזהותה היהודית של המדינה; עיון במאמרו של אליעזר שביד "האיכויות היהודיות של הדמוקרטה הישראלית", בתוך: עט הדעת, גיליון א' תשנ"ז או בקטעים ממאמרו של אשר מעוז "ערכיה של מדינה יהודית ודמוקרטית", בתוך: מדינה יהודית ודמוקרטית, אוניברסיטת תל-אביב, תשנ"ו; • תכנון חזון יהודי למדינה מתוך אחריות לכל אזרחיה • פעילות התנדבותית למען הקהילה, שיש בה ביטוי לתפיסות החברתיות של היהדות ושל הוגי התנועה הציונית.

כיתה ט: חזון וייעוד במבחן המעשה

מקורות ליבה: פרקים נבחרים מתוך משנה תורה, ספר המדע, הלכות דעות לרמב"ם מאמרים מרכזיים בנושא "ישראל והתפוצות"

נושאים מרכזיים:

היצירה היהודית:

- הלכות דעות לרמב"ם: אידיאל האדם וייעודו במבחן המעשה ובספר החוקים של מדינת ישראל

מחזור הזמנים:

- חגי ניסן-אייר (רצף החגים הלאומיים)
- חירות, עצמאות וזיכרון

הזיקה בין עם ישראל לארץ ישראל לאורך הדורות והתחדשותה בציונות לזרמיה:

- בין גאולה לתיקון: ייעוד במבחן המעשה

דמותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי:

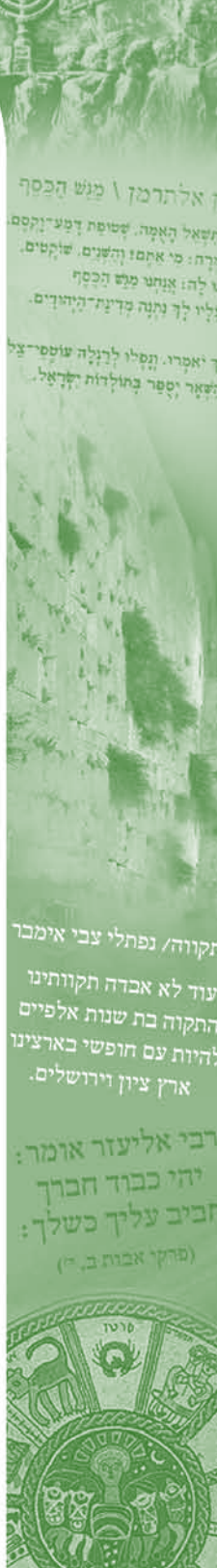
- מדינת ישראל ויהדות התפוצות

יעדי התכנית:

היצירה היהודית

הלכות דעות לרמב"ם - אידיאל האדם וייעודו במבחן המעשה

- הכרת דמותו ויצירתו של הרמב"ם על רקע תפיסות מוסריות ורעיוניות אחרות
- הבנת יצירתו של הרמב"ם על רקע ההתמודדות של עם ישראל עם התרבות הכללית
- בירור ודין בסוגיות שונות בספר המדע, **הלכות דעות**: דרך האמצע כשיטה מוסרית

מחזור הזמנים

חגי ניסן-אייר (רצף החגים הלאומיים) - חירות, עצמאות וזיכרון

- הכרת חגי ניסן-אייר והבנת הרצף שלהם בין חירות לעצמאות
- בירור ערכים מרכזיים העומדים בבסיס החגים (חירות, עצמאות וזיכרון והאחריות המתחייבת מהם) ודין בהם
- בירור דרכי עיצובם וייצוגם של ערכים אלה בזיכרון הקולקטיבי ודין בהם

הזיקה בין עם ישראל לארץ ישראל לאורך הדורות והתחדשותה בציונות לזרמיה בין גאולה לתיקון: ייעוד במבחן המעשה

- הכרת המושג "גאולה" על ריבוי משמעיו מן המקרא ועד ההגות הציונית
- בירור תפיסות וערכים בהתפתחות המושג "גאולה" ודין בהם
- בירור עמדות בשאלת מצבו של עם ישראל וזיקתו לארץ ישראל, לנוכח גישות שונות לשאלת הגלות והגאולה בימינו

דמותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי

מדינת ישראל ויהדות התפוצות

- הכרה של מפת תפוצות ישראל ודגמי קהילות בישראל ובתפוצות
- בירור היחסים בין ישראל לתפוצות
- דיון וגיבוש עמדות בסוגיות בנושא: מדינת ישראל ויהדות התפוצות - יחסים מעצבי זהות, אחריות הדדית, מאבק בכורה

לאה גולדברג

בארץ אהבתי השקד
בארץ אהבתי מחכים
שבע עלמות,
שבע אמהות,
שבע כלות בשער,
שבע עלמות,
שבע כלות בשער,
שבע כלות בשער.

סוגיות ושאלות מרכזיות לביור	נושאים ומקורות מרכזיים	דגשים תרבותיים-חינוכיים	נושא מארגן
<ul style="list-style-type: none"> • התוודעות לדמותו וליצירתו של הרמב"ם כאחד מגדולי ההוגים והמנהיגים היהודים בהיסטוריה ולהשפעתו על עיצוב דמותה של היהדות עד היום; מקומו של הרמב"ם בתרבות הכללית וקשרי הגומלין עם הפילוסופיה האריסטוטלית ועם התרבות המוסלמית. • "דרך האמצע" כדרך חיים בתורת הנפש ובתורת המידות; בחירה חופשית ואחריות אישית של האדם - לעצמו ולחברה. 	<p>קטעים נבחרים מתוך הספר הלכות דעות והתייחסויות נוספות לכלל יצירתו של הרמב"ם;</p> <p>תהילים א: "אשרי האיש";</p> <ul style="list-style-type: none"> • המבוא להלכות דעות - אפשר ללמד במקביל למורה נבוכים א, נד, "להידבק בדרכיו"; • על השלמות המוסרית של האדם וייעודו: "מידות שבהן יתקן מצב החברות בין בני אדם"; <p>הל' דעות, פרק א, ובמקביל שמונה פרקים, א, "החלק המעורר" ו/או מורה נבוכים ג, לח "המצוות אשר מינינם...בין בני האדם";</p> <p>איזון מושכל בין תכונות מוקצנות: דרך האמצע.</p> <p>בחירה של שניים מהפרקים האלה:</p> <ul style="list-style-type: none"> • הל' דעות פרק ב - הקשר בין שלמות מוסרית לבריאות גופנית, חינוך עצמי ומשמעת עצמית; • הל' דעות, פרק ג - בין סגפנות להדוניזם; • הל' דעות, פרק ו - אהבה ושנאה; • הל' דעות, פרק ז - רכילות ולשון הרע. 	<p>אידיאל האדם וייעודו במבחן המעשה</p> <p>השלמות המוסרית כיייעוד: דרך האמצע;</p> <p>יצירתו של הרמב"ם כנדבך מרכזי בעיצוב היהדות אחרי חז"ל; התמודדותו עם תפיסות ועם רעיונות בתרבות העמים; מקומו של הלכות דעות בספר המדע ובמשנה תורה; הפולמוס על ספר המדע.</p> <p>דמותו של הרמב"ם: בין איש הרוח ובין איש המעשה: פילוסופיה, מדע, רפואה, הלכה, מנהיגות, יהדות ואוניברסאליות ועוד.</p>	<p>היצירה היהודית</p>

היקף שעות	הצעות לפעילות ודרכי הוראה
20 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • לימוד טקסטואלי ולימוד בחברותא; בעקבות הלימוד בכיתה - התלמידים יחקרו וימצאו תשובה לשאלה במה גדולתו של הרמב"ם ומה הוסיף הרמב"ם לתרבות היהודית; עם מי התווכח ומה בדבריו מעורר השראה/הזדהות בקרב הלומדים? • השוואת עמדות הרמב"ם לעמדות אחרות (עתיקות ובנות זמננו) • צפייה בסרטים על הרמב"ם ועל "תור הזהב" של יהודי ספרד; (מומלץ מאוד לצפות בסרט הרמב"ם בהפקת גשר וקרן אביחי, סדרת "חכמי היהדות") • סיור לימודי שישלב ביקור במקומות שונים הקשורים לדמותו של הרמב"ם ולתקופתו (כגון: טבריה [קבר הרמב"ם], עכו [אולמות הצלבנים], מקומות המשלבים בין דת ומדע ועוד) • בימות דיון - דיון בסוגיות ובדילמות בתורתו של הרמב"ם • המלצה להרחיב את הלימוד בטקסטים ספרותיים: זלדה/ "השכנה הרעה", "שבת וחול".

נושא מארגן	דגשים תרבותיים- חינוכיים	נושאים ומקורות מרכזיים	סוגיות ושאלות מרכזיות לביורר
<p>מחזור הזמנים</p> <p>חגי ניסן-אייר (רצף החגים הלאומיים) - חירות, עצמאות וזיכרון;</p> <p>רצף המועדים הלאומיים הממלכתיים כיחידת זמן שלמה ובעלת משמעות;</p> <p>יחסי הגומלין בין המועדים;</p> <p>דמותה של מדינת ישראל בראי המועדים הלאומיים: בירור ודיון.</p>	<p>זיכרון קולקטיבי: תכני ומשמעותו</p> <p>זכר ליציאת מצרים: במקרא, בספרות חז"ל, אצל הרמב"ם, בספרות החדשה (ח"נ ביאליק/ "מותי מדבר");</p> <p>- על מי מוטלת האחריות לזכור? הזיכרון כמעצב זהות (ליחיד ולציבור);</p> <p>זיכרון השואה וזיכרון הנופלים במערכות ישראל - בין זכות לחובה;</p> <p>- טקסטים דתיים עתיקים ומקומם בטקסים ממלכתיים, כגון: "זכור" (והויכוח עליו - "זכור ישראל" או "זכור אלוהים"), "אל מלא רחמים", "קדיש", תפילה לשלום המדינה;</p> <p>היחס בין ישן לחדש בעיצוב טקסים כבונה רצף של זיכרון וזהות;</p> <ul style="list-style-type: none"> נאומים ממלכתיים בטקסי יום הזיכרון ויום העצמאות; פרופ' אליעזר שביד, "מחזור הזמנים", קטעים מן הפרק על יום השואה; פרופ' הרב דוד הרטמן, "אשוויץ או סיני"; פרופ' אמיל פקנהיים, "הציווי של אושוויץ"; שירים מרכזיים הנקשרים לעיצוב המועדים הללו וטקסיהם. <p>חירות ועצמאות והזיקה ביניהן</p> <ul style="list-style-type: none"> החירות בתפיסה המקראית, בתפיסת חז"ל, בהגות היהודית והאוניברסאלית, ביצירות ספרותיות. 	<p>נקודת המוצא: פסח כחג לאומי המבטא שאיפת חירות וזיכרון היסטורי "זכר ליציאת מצרים"; מעבר מן "הימים ההם" ל"זמן הזה": "יציאת אירופה" והמאבק לעצמאות ישראל בדורות האחרונים וביטויים במועדים הממלכתיים</p> <ul style="list-style-type: none"> הולדתו של עמנו: אתגרים בקיומו כמפתח להבנת הסיפור המכונן הישראלי הצגה כללית של רצף הימים והרעיון המכונן שביסודם חירות אישית וחירות קולקטיבית האחריות לחירות מהי עצמאות? הקשר בין עצמאות לחירות דרכים שונות לעיצוב הזיכרון הלאומי; מהי הנצחה? מדוע בוחרים להנציח מאורע או אדם? <p>בחירה של שניים מתוך המועדים המפורטים להלן להעמקה</p> <ul style="list-style-type: none"> יום הזיכרון לשואה ולגבורה: בין מורדים לשורדים: דרכי ההתמודדות עם "קדושת החיים" בזמן השואה; הזיקה בין השואה לבין התקומה; מדינת ישראל ולקחי השואה; הדרכים להנצחת זיכרון השואה. יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל: "זכור עם ישראל..." - מה זוכרים ומדוע? האם די בזיכרון בלבד? "הלנצח תאכל חרב?" כורח ההגנה והשאיפה לשלום. יום העצמאות: באיזו מידה עצמאיים אנחנו וכיצד באה העצמאות לביטוי? האם אנו מממשים את מגילת העצמאות? הטקסים המרכזיים: הדלקת המשואות, הענקת פרס ישראל, חידון התנ"ך - האם אנחנו גאים ובמה ומה עלינו לתקן? המאזן בין הישגים לכישלונות במדינת ישראל. 	

היקף שעות	הצעות לפעילות ודרכי הוראה
10 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • לימוד מקורות מידע מגוונים (ובכלל זה שירים, סרטים ועוד) הקשורים לתכנים של ימי הזיכרון והמועדים הממלכתיים ולדרכי עיצובם המקובלות (טקסים, מרחב ציבורי, תקשורת ועוד); • עיצוב מחדש של דרכים לציין מועדים אלו מתוך לימוד כיתתי ובחינה ביקורתית; (בחלוקה לקבוצות אפשר לעסוק בכל המועדים). <p>העיצוב המחדש הוא עבור הכיתה/ השכבה/ בית הספר או הקהילה. עיצוב הטקס וכדומה יכלול התמודדות עם סוגיה מרכזית הנוגעת לתוכני המועד וישקף את הבחירה הערכית של התלמידים. (אפשר להרחיב בנושא זה כחלק מן העבודה האישית - ראו להלן)</p> <p>המלצה להרחיב את העיסוק בתפיסת החירות והזיכרון בטקסטים ספרותיים ובשירי זמר:</p> <ul style="list-style-type: none"> • נתן אלתרמן/ "מגש הכסף" • חיים גורי/ "הנה מוטלות גופתנו" • אמיר גלבווע/ "ואחי שותק" • יצחק שנהר/ "שיר החירות" • ברי סחרוב/ "כולנו עבדים" ועוד. <p>סוירים בירושלים: הר הזיכרון - הר הרצל ו"יד ושם"; מוזיאון ישראל; מוזיאון רבין, מוזיאון בגין, מוזיאון "קו התפר"; מדוע הוא רלוונטי לנושא זה? - בית המשפט (יש להמליץ על כל שבעת המרכזים בבתי המשפט ברחבי הארץ שבהם היחידה מטעם משרד החינוך פועלת) והכנסת</p> <ul style="list-style-type: none"> • מוזיאון העצמאות בתל-אביב, יד מרדכי/לוחמי הגטאות/משואה. <ul style="list-style-type: none"> • מפגש עם דמויות מפתח הקשורות במועדים אלו, משמעותם ועיצובם (חברי כנסת, אנשי עדות, לוחמים ועוד).

סוגיות ושאלות מרכזיות לביורור	נושאים ומקורות מרכזיים	דגשים תרבותיים-חינוכיים	נושא מארגן
<ul style="list-style-type: none"> • מהי גאולה? ממה נגאלים ואל מה? האם היא מושג דתי בלבד/ דטרמיניסטי? • בין גאולת היחיד ובין גאולת העם; בין גאולה לאומית לגאולה אוניברסאלית • דפוסים של גאולה - בדרך נס או בדרך הטבע? • גאולה פוליטית או מטפיזית, אישית או לאומית? • מתי תבוא הגאולה והאם כבר החלה? • רעיון מדינת ישראל כ"אתחלתא דגאולה" מול בעיית "דחיקת הקץ" ומול הביקורת האנטי-משיחית • המושג "גאולה" בציונות כאחד מסימני המגמה להמשכיות יהודית מודרנית • גאולה - חזון יהודי או אוניברסאלי? • גאולה "ירוקה" של העולם, יחסי האדם והטבע • בין גאולה משיחית לגאולה מעשית: "שיבת ציון" והמתח שבין התפיסה החילונית לתפיסה הדתית <p>גאולה כאן ועכשיו [ניו אייג'] - על שאיפות הגאולה של יהודים לא-דתיים בזמננו, זרמים שהתנגדו לציונות בעבר וכיום: בונד, חרדים, כנענים ונטורי קרתא, פוסט-ציונות והאתגרים שהציבו לציונות.</p>	<p>רעיון הגאולה במקרא - מקורות על-פי אנציקלופדיה מקראית, ב, ערך "גאולה";</p> <p>בתפילה ובברכות - ברכת "גואל ישראל"; "בונה ירושלים", "משמח ציון בבניה" - ב"שבע ברכות הנישואין"; בפיוטים ועוד;</p> <p>הגאולה אצל חז"ל - על מועד הגאולה ומהותה: בבלי, מגילה יז, ב; סנהדרין לח, א; שם, צז, א - צח, א; ר"ה יא, א; כתובות קיא, א (שלוש השבועות).</p> <p>רעיון הגאולה בציונות: המתח שבין תפיסות דתיות ובין תפיסות חילוניות הציונות כ"אתחלתא דגאולה": הרב קלישר, "דרישת ציון"; הרא"ה קוק, 'שופרות של גאולה'; רעיון "אתחלתא דגאולה"; הרב 'עמיטל, האומנם "אתחלתא דגאולה"? (בעיקר מתורה שבעל-פה); הרב סולובייצ'יק;</p> <p>בין גאולה לתיקון: גאולת האדם והטבע: א"ד גורדון, "האדם והטבע", "גאולה ועבודה";</p> <p>גאולת השפה העברית, אליעזר בן יהודה, החלום ושברו.</p> <p>גאולת קרקעות: יהושע חנקין, גאולה סוציאלית; זאב ז'בוטינסקי, גאולה "תרבותית"; ח"נ ביאליק/ "בשדה", "מתי מדבר אחרונים", "למתנדבים בעם" ועוד;</p> <p>דוד בן-גוריון, ר': דוד אוחנה, "לבריורה של סוגיית המשיחיות החילונית", והרעיון המשיחי בכתבי בן-גוריון", בתוך: משיחיות וממלכתיות; ייחוד וייעוד;</p> <p>קריאה ודין בטקסטים ספרותיים: לדוגמה, יהודה עמיחי/ "תיירים", "היהודים" ועוד.</p>	<p>בין גאולה לתיקון: ייעוד במבחן המעשה</p> <p>משמעויותיהם ומטעניהם המצטברים של רעיון הגאולה ורעיון התיקון מן המקרא ועד הציונות;</p> <p>רעיון הגאולה: אידיאל ומימוש בנוגע לעם ישראל ולארץ ישראל;</p> <p>רעיון התיקון: פשרה או תפיסה ריאלית של המציאות;</p> <p>המתח שבין גאולה לתיקון, גאולה כתפיסה של תיקון אישי ואוניברסאלי.</p>	<p>הזיקה בין עם ישראל לארץ ישראל לאורך הדורות והתחדשותה בציונות</p>

היקף שעות	הצעות לפעילות ודרכי הוראה
15 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • לימוד משווה בין גישות שונות למושג הגאולה (טקסטים מן המקרא מול טקסטים של חז"ל, הרמב"ם והוגי הציונות) • סיור לימודי בנושא גלגוליו של רעיון הגאולה (כגון: ירושלים, צפת והמקובלים, טבריה ומוזיאון דונה גרציה, חצר כינרת ובית הקברות כינרת, קיבוץ דגניה, נהלל ועוד) • סיור לחירייה כדי לראות תהליכי קחזור ותפיסת תיקון אקולוגית • מפגש עם דמויות ש"חוו" גאולה: עולה מאתיופיה, "אסיר ציון", שבוי מלחמה שנפדה ועוד • יוזמות קהילתיות ל"גאולה מקומית": "יום ללא הרמת קול", "יום של מאור פנים", "יום המעשים הטובים" ועוד • המלצה להרחיב את העיסוק ברעיון הגאולה בטקסטים ספרותיים: • ביאליק/ "תחזקנה ידיכם", "מתי מדבר" • זלדה/ "כל שושנה".

סוגיות ושאלות מרכזיות לבירור	נושאים ומקורות מרכזיים	דגשים תרבותיים-חינוכיים	נושא מארגן
<ul style="list-style-type: none"> • שאלת מרכזיותה של ישראל: שאלה עובדתית או ערכית? • האם עמדה ציונית מערערת על הלגיטימיות של קיום תפוצה יהודית? • אחווה יהודית עולמית (וערבות הדדית) - האם היא תופעה ייחודית? במה היא מתבטאת? כיצד אפשר לטפחה? • האם היחס של יהודים בתפוצות לישראל הוא מרכיב בזהותם היהודית או אבן בוחן למידת חוסנה של זהות כזו? • האם היחס של ישראלים אל יהודי התפוצות הוא מרכיב בזהותם היהודית של הישראלים? • עמיות יהודית, ערבות הדדית: מה מחבר בינינו? מה מפריד בינינו? 	<p>מפה של תפוצות ישראל ומספרי היהודים בתפוצות;</p> <p>דגמי קהילות יהודיות: ארצות הברית, אירופה ושאר העולם, ישראל;</p> <p>דיון היסטורי: אחד העם, "שלילת הגולה", ויעקב קלצקין, "הגלות ראויה להתקיים לשם הגאולה" מול מרדכי קפלן, "שלילת הגולה בחיים היהודיים", בתוך: הרעיון הציוני, אברהם הרצברג;</p> <p>דיון אקטואלי: גרשון כהן מול א"ב יהושע; עמיות - מה אנחנו: עם? לאום? דת?</p> <p>ישראל והתפוצות: יחסים מעצבי זהות, אחריות הדדית, מאבק בכורה ("בבל וירושלים").</p>	<p>מדינת ישראל ויהדות התפוצות</p>	<p>דמותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי</p>

היקף שעות	הצעות לפעילות ודרכי הוראה
15 שיעורים	<ul style="list-style-type: none"> • דיון ב"סיפורים אישיים" על דילמות בחייו של צעיר יהודי בישראל ובתפוצות שונות • דיון בדיווחי אקטואליה (תקשורת) מהעולם היהודי • יצירת קשר עם קהילה או עם בית ספר יהודי בתפוצות לשיח היכרות אינטרנטי וליזמות משותפות המבטאות "שותפות גורל" ו"שותפות ייעוד" • דיון באירועים שבהם נחלצה מדינת ישראל למען קהילה יהודית בתפוצות ואירועים שבהם נחלצה קהילה יהודית בתפוצות לעזרת מדינת ישראל.

